

AMARI ČHIB NAŠ JEZIK

Slovnica prekmurske romščine

Samanta Baranja

AMARI ČHIB

NAŠ JEZIK

Slovnica prekmurske romščine

Samanta Baranja

Samanta Baranja: *Amari čhib/Naš jezik – Slovnica prekmurske romščine*
Znanstvena monografija

Recenzenti: dr. Miran Komac, mag. Marija Horvat, Darko Rudaš

Lektorica: mag. Darja Markoja

Oblikovanje: Katarina Kokalj

Oblikovanje naslovnice: Aljoša Rudaš

Izdal in založil: Pedagoški inštitut

Zanj: Mojca Štraus

Tisk: Tiskarna knjigoveznica Radovljica

Naklada: 300 izvodov

©2013 Pedagoški inštitut, Ljubljana

ISBN 978-961-270-182-6

Imetnik oz. imetnica moralnih avtorskih pravic na tem delu je avtorica, imetnik stvarnih avtorskih pravic je izdajatelj. Brez vednosti avtorja oz. avtorice se to delo ne sme razmnoževati, distribuirati, javno priobčevati in dajati v najem. Dela ni dovoljeno predelovati.

Publikacija je nastala v okviru projekta »Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti«. Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013, razvojne prioritete: »Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja«; prednostne usmeritve: »Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.«

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
811.214.58(497.411=214.58)
BARANJA, Samanta
Amari čhib = Naš jezik : slovnica prekmurske
romščine / Samanta Baranja. - Ljubljana : Pedagoški
inštitut, 2013
ISBN 978-961-270-182-6
268230912

Kazalo

UVOD.....	9
1 SOCIOLINGVISTIČNI ORIS.....	11
2 GLASOSLOVJE.....	19
2.1 Abeceda	19
2.2 Samoglasniki.....	20
2.3 Dvoglasniki	21
2.4 Soglasniki in zlitniki.....	22
2.5 Naglaševanje	23
2.6 Izgovorjava.....	24
3 OBLIKOSLOVJE.....	25
3.1 Samostalniška beseda.....	25
3.1.1 Samostalniki.....	26
3.1.1.1 Spol	26
3.1.1.2 Število	27
3.1.1.3 Skloni in živost	27
3.1.1.4 Sklanjatveni vzorci	31
3.1.1.4.1 Moški samostalniški razred	32
3.1.1.4.2 Ženski samostalniški razred	34
3.1.2 Samostalniški zaimki	35
3.1.2.1 Osebni zaimek	35
3.1.2.2 Povratni osebni zaimek.....	36
3.1.2.3 Vprašalni zaimek.....	36
3.1.2.4 Oziralni zaimek	37
3.1.2.5 Nedoločni zaimek	37
3.1.2.6 Nikalni zaimek	38
3.1.3 Člen.....	38

3.2 Pridevniška beseda	39
3.2.1.1 Pregibni pridevniki	40
3.2.1.2 Nepregibni pridevniki	41
3.2.1.3 Stopnjevanje.....	42
3.2.2 Pridevniški zaimki	42
3.2.2.1 Osebni svojilni zaimek	43
3.2.2.2 Povratni osebni zaimek.....	44
3.2.2.3 Vprašalni zaimek.....	45
3.2.2.4 Oziralni zaimek	45
3.2.2.5 Kazalni zaimek	45
3.2.2.6 Količinski zaimek.....	46
3.2.3 Števniki	47
3.2.3.1 Glavni števniki.....	47
3.2.3.2 Vrstilni števniki.....	49
3.2.3.3 Množilni števniki	50
3.3 Glagoli.....	50
3.3.1 Glagolska oseba	50
3.3.2 Število	51
3.3.3 Čas.....	51
3.3.3.1 Sedanjik	51
3.3.3.2 Prihodnjik	52
3.3.3.3 Preteklik	52
3.3.4 Glagolski razredi	54
3.3.4.1 E-razred	54
3.3.4.2 A-razred	56
3.3.4.3 Ø-razred	57
3.3.5 Posebne oblike.....	59
3.3.5.1 Glagol 'biti'	59

3.3.5.2	Glagol 'postati'	60
3.3.5.3	Neosebne oblike	61
3.3.6	Naklon	62
3.3.6.1	Pogojnik	62
3.3.6.2	Velelnik	63
3.3.6.3	Konjunktiv	64
3.3.7	Način.....	66
3.3.8	Neosebne glagolske oblike	67
3.4	Prislov	68
3.5	Predlog.....	70
3.6	Veznik.....	71
3.7	Členek.....	71
3.8	Medmet	72
3.9	Povedkovnik	72
4	SKLADNJA	73
4.1	Vrste stavčnih členov.....	73
4.2	Deli stavčnih členov	75
4.3	Stavek.....	76
4.4	Poved	77
4.4.1	Povedi glede na naklon.....	77
4.4.2	Vrste povedi.....	77
4.5	Skladenjska razmerja	78
4.5.1	Priredno zložena poved.....	78
4.5.2	Podredno zložena poved	79
4.6	Besedni red.....	79
RECENZIJE		81
dr. Miran Komac		81
mag. Marija Horvat		83

Darko Rudaš.....	87
IMENSKO KAZALO	94
LITERATURA IN VIRI.....	95

Povzetek

Amari čhib/Naš jezik – Slovnica prekmurske romščine je publikacija, ki je nastala v sklopu projekta »Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti«. Vsebuje poglavja iz sociolingvistike, glasoslovja, oblikoslovja in skladnje. Namenjena je strokovnim delavcem v vzgoji in izobraževanju, ki se srečujejo z romskimi otroki, ter vsem ostalim, ki bi želeli usvojiti nekaj osnovnih jezikovnih značilnosti prekmurske romščine.

Ključne besede: romski jezik, narečje prekmurskih Romov, glasovi, besedne vrste, stavčni členi

Abstract

Amari čhib/Our Language – Grammar of Prekmurian Romani Language is a publication, which was created and published as a part of the project »The Increase in Social and Cultural Capital in Areas with a Roma Population«. It contains chapters of sociolinguistics, phonetics, morphology and syntax. It is intended for educational professionals working with Romani children and those who would like to acquire some basic linguistic features of Prekmurian Romani language.

Key words: Romani language, dialect of Roma in Prekmurje, sounds, parts of speech, parts of a sentence

UVOD

Amari čhib/Naš jezik – Slovnica prekmurske romščine je nastala z namenom spoznavanja in razumevanja prekmurske romščine, s čimer bi lahko dosegli kvalitetnejše komuniciranje z romskimi otroki, saj se pedagoško osebje srečuje s pomanjkanjem ustreznega gradiva, ki bi jim bilo pri tem v pomoč. Slovnica je poleg vzgojiteljem in učiteljem, ki se pri svojem delu srečujejo z romskimi otroki, namenjena tudi vsem, ki bi želeli usvojiti nekaj osnovnih jezikovnih značilnosti romščine s severovzhoda Slovenije.

Pričujoča slovnica vsebuje krajša poglavja iz sociolingvistike, glasoslovja in skladnje ter nekoliko poglobljen pregled oblikoslovnih značilnosti. Pri nastajanju tega dela sem si pomagala predvsem s slovnico dr. Dietra Halwachsa, ki nosi naslov *Burgenland-Romani* (2002), opisuje pa jezikovne značilnosti romščine v avstrijski pokrajini Gradiščansko, ki so zelo podobne prekmurski romščini. Obe sodita v skupino južnocentralnih dialektov romskega jezika, zaradi močnega vpliva madžarščine pa sta večkrat poimenovani *romungro*. Drugo delo, ki mi je bilo v veliko pomoč, je diplomsko delo Žive Antauer z naslovom *Oris slovnične strukture prekmurske*

romščine (s posebnim ozirom na slovanske izposojenke) (2010), ki vsebuje slovnico prekmurske romščine ter etimološki pregled slovanskih izposojenk. Romščina je v slovenskem prostoru le malo raziskana, zato je bilo nastajanje tega dela nekoliko oteženo, vendar sem pridobljeno znanje »iz knjig« poskušala združevati z znanjem, ki ga posedujem kot rojena govorka prekmurske romščine. Slovnico bi bilo treba v prihodnosti nadgraditi, za kar so potrebna dodatna raziskovanja na terenu.

Vsem, ki so na kakršen koli način pripomogli k izdaji te slovnice, se iskreno zahvaljujem. Posebna zahvala gre prof. dr. Janezu Orešniku, ki mi je s svojim dragocenim jezikoslovnim znanjem priskočil na pomoč pri iskanju ustreznih slovenskih terminov, ter prof. dr. Miranu Komacu, mag. Mariji Horvat in Darku Rudašu, ki so prijazno sprejeli vlogo recenzentov. Tega dela pa ne bi bilo mogoče napisati brez moralne podpore vseh mojih najdražjih prijateljev in prijateljic, ki so mi s svojimi spodbudnimi besedami vlivali novih moči, da sem slovnico uspela napisati do konca. Hvala vam.

1 SOCIOLINGVISTIČNI ORIS

Romski jezik ali *romani čhib* je jezik Romov, Sintov, ljudstva Kale in drugih evropskih ljudstev, ki uporabljajo indijski oz. indoarijski¹ jezik. Romi sami sebe poimenujejo *Roma*, pripadnike večinskega prebivalstva pa *Gadže* oz. *Gourdj/gj/dža* v prekmurski romščini. Še dandanes se mnogi, ki se ukvarjajo z Romi, vedno znova sprašujejo, katero poimenovanje (Rom ali Cigan) je najbolj primerno. Beseda »Rom« izhaja iz romskega jezika, pomeni pa *človek, pripadnik romskega naroda* in (*poročen*) *moški*. Izvor in pomen besede »Cigan« je še dokaj nepojasnen; ena izmed teorij pravi, da naj bi ta beseda izhajala iz grške besede »athinganos«, kar pomeni *nedotakljiv*. Zaradi negativnega prizvoka poimenovanja »Cigani« so na prvem Svetovnem romskem kongresu v Londonu 8. aprila 1971 sklenili, da naj se za pripadnike tega naroda uporablja beseda »Romi«. Takrat so

¹ Indoarijski jeziki so jeziki Indije, ki so indoevropskega izvora.

Romi dobili tudi svojo himno², zastavo³ in praznik – svetovni dan Romov.

O poreklu Romov in romščine so se ohranili številni miti in legende, ki so jih Romi prenašali preko ustnega izročila. O iskanju izvora romskega naroda so nekateri znanstveniki posegli po pisnih izročilih, in sicer po Mahabharati, Homerjevi Iliadi, Herodotovih in Strabonovih zgodovinskih spisih, iz katerih je težko sklepati karkoli zanesljivega o poreklu romskega naroda. Razne jezikoslovne raziskave so nato pokazale, da je pradomovina Romov Indija (Matras 2002: 1–4), od koder so se zaradi različnih vzrokov preko Perzije, Armenije in Male Azije preselili v Evropo. Natančna geografska določitev pradomovine Romov je še predmet znanstvenih razprav. Zaradi pomanjkanja zgodovinskih virov je prav tako težko določiti čas izseljevanja Romov, Vossen npr. meni, da so indijske nomadske skupine zapustile domovino med 5. in 11. stoletjem (po Halwachs 1998: 29). Avtorica pomembnega dela o Romih na Slovenskem, Pavla Štrukelj, navaja, da je jezikoslovec August Friedrich Pott prvi, ki je znanstveno preučil romski jezik in na osnovi teh jezikovnih spoznanj

2 Romska himna nosi naslov »Gelem, gelem«.

3 Romska zastava sestoji iz treh barv: modre (nebo), zelene (naklonjenost do narave) in rdečega kolesa (potovanje skozi čas).

ugotovil, da je romski jezik v osnovi enoten, da izvira iz severne Indije in da je soroden s sanskrtom. Z raziskovanjem romskega jezika se je ukvarjal tudi priznani slovenski jezikoslovec Fran Miklošič, ki je v letih 1872–1880 napisal pomembno znanstveno delo o evropskih Romih, kjer lahko zasledimo tudi prvo delitev romščine v več dialektov. Miklošič je evropske Rome razdelil na 13 skupin: grški, madžarski, nemški, ruski, finski, španski, romunski, moravsko-češki, poljsko-litovski, skandinavski, italijanski, baskovski in anglo-škotski. Obstaja prav toliko narečij kot skupin, za najbolj izvirni romski jezik pa je določil grškega, ki mu sledita madžarski in romunski romski dialekt (po Štrukelj 2004: 15).

Na ozemlju današnje Slovenije zgodovinski viri omenjajo Rome že v 15. stoletju, od 17. stoletja dalje pa so podatki o njih pogostejši, najdemo jih tudi že v matičnih knjigah. V *Strategiji vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji*⁴ je zapisano, da po ocenah

⁴ *Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji* je strateški dokument, ki je bil sprejet leta 2004, leta 2011 pa je bila sprejeta dopolnjena različica omenjenega dokumenta. Temeljno načelo dokumenta je načelo enakih možnosti. *Strategija* kot najpomembnejše rešitve na področju izboljšanja izobrazbene ravni Romov navaja zgodnje vključevanje romskih otrok v organizirano predšolsko vzgojo z namenom učenja maternega jezika in jezika večinskega prebivalstva ter socializacije v vzgojno-izobraževalni ustanovi, uvedbo romskega pomočnika, ki predstavlja neke vrste most med vzgojno-izobraževalno institucijo in romsko skupnostjo, uvedba pouka romskega

različnih institucij (centri za socialno delo, upravne enote, nevladne organizacije) v Sloveniji živi od 10.000 do 12.000 Romov. Ob popisu prebivalstva leta 2002 se je za pripadnike romske skupnosti opredelilo 3.246 prebivalcev, 3.834 oseb pa je kot materni jezik navedlo romski jezik. Pomembna pridobitev za slovenske Rome je *Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji*, sistemski zakon, ki ga je Državni zbor sprejel leta 2007, zagotavlja pa uresničevanje posebnih pravic na področju izobraževanja, zaposlovanja, bivalnih razmer in zdravstvenega ter socialnega varstva.

V Sloveniji živijo štiri skupine Romov: dolenski ali hrvaški Romi, gorenjski Sinti, mestni ali balkanski Romi ter prekmurski ali madžarski Romi. Medsebojna komunikacija je sicer možna do neke mere, vendar je za vsako skupino značilno, da uporablja svoje lastno narečje.

Dolenski Romi so naseljeni v okolici Novega mesta, Bele krajine, Kočevja, Krške doline in drugih krajih po Dolenski. Njihov izvorni romski jezik zelo hitro izumira, saj je v njem mogoče opaziti veliko izrazov iz slovenščine in hrvaščine; tudi štetje v maternem jeziku so

jezika na fakultativni ravni, različne oblike učne pomoči in stalno strokovno usposabljanje za strokovne delavce, ki delajo z romskimi otroki.

skoraj opustili, saj v svojem jeziku štejejo samo do štiri: *jek, duj, trin, štar*; naprej pa *pet, šest, sedem, osem, devet, deset* (ibid.: 62).

Narečje Sintov sodi k nemški jezikovni skupini. V Sloveniji živijo družine, ki so se ločile od skupine, naseljene v Judenburgu, Beljaku in Celovcu. Današnja skupina Romov živi v okolici Kranjske Gore in Jesenic. Gorenjska romščina je ohranila svoj materni jezik, saj vsebuje precej izvirnih značilnosti in oblik (ibid.: 63).

Balkanski Romi so se na slovensko območje naselili v času vojne leta 1991 iz držav bivše Jugoslavije. Večinoma so naseljeni v večjih mestih po Sloveniji: Ljubljani, Mariboru, Celju, Velenju. Pomemben doprinos k raziskanosti njihovega jezika je *Slovensko-romski slovar z 20.000 gesli*, ki ga je leta 2012 izdalo socialno-kulturno združenje nemirnih in aktivnih *Frekvenca* iz Maribora.

Pomurje je pokrajina na severovzhodu Slovenije ob reki Muri, ki meji na tri države: Avstrijo, Hrvaško in Madžarsko. Področje na levem bregu Mure se imenuje Prekmurje, desni breg pa pripada Štajerski in Prlekiji. Pokrajina šteje 122.000 prebivalcev, razdeljena pa je na 27 občin. Sedež pomurske regije je Murska Sobota. Zupančič in drugi navajajo, da v Pomurju živi okrog 3.200 Romov v 42 romskih naseljih

in zaselkih, ki so del 11 občin (Beltinci, Cankova, Črenšovci, Dobrovnik, Kuzma, Lendava, Murska Sobota, Puconci, Rogaševci, Tišina, Turnišče) (po Rudaš et al. 2013: 28). Vsaka občina, na ozemlju katere bivajo Romi, ima svojega romskega svetnika, ki predstavlja Rome v občinskem svetu. Največje romsko naselje se imenuje Pušča, ki je hkrati tudi prva samostojna krajevna skupnost v Sloveniji in Evropi. V tem naselju se nahaja tudi vrtec, ki je leta 2012 praznoval 50. obletnico delovanja. Vrtec, ki je bil prvotno namenjen samo romskim otrokom, postaja vedno bolj multikulturen, saj ga poleg romskih obiskuje vedno več neromskih otrok, kar je rezultat sožitja med Romi in večinskim prebivalstvom.

Halwachs ugotavlja, da je bila skupina prekmurskih Romov v zgodovini povezana z Romi v zahodni Madžarski ter z avstrijskimi Romi v pokrajini Gradiščansko, zato so jezikovne značilnosti teh skupin zelo podobne (predvsem močan vpliv madžarščine) (po Antauer 2010: 15). Kot posebnost prekmurske romščine lahko štejemo veliko število besed, ki vsebujejo dvoglasnike (npr. *auga* 'veja', *paunji* 'voda', *mauro* 'kruh'), ter dejstvo, da v določenih romskih naseljih prihaja do različnih izgovorjav istih romskih besed (npr. *phendjom* 'sem rekel/la' na Pušči, *phengjom* v Vanča vasi in *phendžom* v Serdici).

To narečje velja za enega izvirnejših, saj vsebuje veliko besed iz indijskih jezikov, čeprav vedno znova opazamo, da jezik v nekaterih romskih naseljih zaradi uspešne integracije v širše družbeno okolje počasi izumira. Veliko romskih besed se nadomešča s slovenskimi (npr. *hvala* namesto *parikerav*), mlajše generacije pa romskega jezika za komuniciranje ne uporabljajo več, čeprav ga razumejo.

Jezik Romov je predvsem jezik, ki služi komuniciranju v govorni obliki. Večinoma se uporablja doma in v romski skupnosti. V preteklosti je bilo le malo možnosti za uporabo romskega jezika v pisni obliki in javnem življenju, vendar se je v zadnjih letih močno povečalo zanimanje za uporabo romščine na različnih področjih. Romski jezik tako lahko zasledimo v različnih medijih: časopisih, revijah, didaktičnih materialih⁵ in drugih publikacijah, glasbi, filmu, gledališču, romskih oddajah na televiziji in radiu,⁶ internetu.

5 Na Pedagoškem inštitutu so v okviru projekta »Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti« izšle slikanice, ki so bile prevedene v slovenščino ter v prekmursko in dolenjsko romščino, ter trijezični slikovni slovarji, ki so namenjeni otrokom in strokovnim delavcem, ki se pri svojem delu srečujejo z romskimi otroki.

6 V romskih oddajah *So vakeres?/Kaj govoriš?* (TV Slovenija 1) ter *Naše poti* (Radio Slovenija, Prvi program), h predvajanju katerih javno televizijo zavezuje Zakon o RTV, se pojavljajo prispevki, povezani z življenjem v romski skupnosti. Gledalci in poslušalci obeh oddaj pridobivajo informacije v romskem in slovenskem jeziku. Radijska postaja Murski val, sedež katere se nahaja v Murski Soboti, je ena izmed prvih v slovenskem

Romščina je v slovenskem prostoru le malo raziskana, medtem ko v evropskem merilu lahko zasledimo kar nekaj literature na temo romskega jezikoslovja, kar je rezultat različnih projektov, ki podpirajo razvoj in izdajanje slovnice ter slovarjev.⁷

Romščina je jezik s fascinantno preteklostjo in izzivalno prihodnostjo. Ravno zaradi številnih ovir na poti v Evropo, prevzemanja jezikovnih značilnosti jezikov, s katerimi je bila v daljšem časovnem stiku, zaradi pestrosti sodobnih narečij ter zaradi vprašanj njenega ohranjanja, negovanja in obstoja,⁸ si romščina zasluži enakovredno mesto med vsemi jeziki in jo je treba obravnavati kot prednost, in ne kot oviro.

prostoru, ki je z oddajo *Romskih 60 minut* del svojega programa namenila tudi aktualnim informacijam o življenju Romov iz Prekmurja.

⁷ Z raziskovanjem romskega jezika na znanstveni ravni se že kar nekaj let ukvarjajo na Univerzi v Gradcu (<http://romaniprojekt.uni-graz.at/>) in Univerzi v Manchesteru (<http://romani.humanities.manchester.ac.uk/>).

⁸ Glede na to, da romski jezik ne pozna knjižnega jezika, bi bilo vredno razmisliti o možnostih standardizacije in uvedbi predmeta »Romski jezik in kultura« na fakultativni ravni.

2 GLASOSLOVJE

Glazoslovje ali fonetika je nauk o tvorbi glasov in njihovem naglaševanju.

2.1 Abeceda⁹

Prekmurska romščina pozna 32 črk. Pisava zelo dobro ustreza govornemu jeziku – vsakemu glasu ustreza ena črka. Posebnost prekmurske romščine so t. i. digrafi¹⁰ (čh, dj, dž, gj, kh, ph, th).

A	i angrusti	'prstan'	KH	u kham	'sonce'
B	u baulo	'prašič'	L	u louj	'denar'
C	i cerha	'šotor'	M	u maunuš	'človek'
Č	i čang	'koleno'	N	u nej	'noht'
ČH	u čhon	'mesec'	O	ofto	'osem'
D	i dej	'mati'	P	u papo	'dedek'

9 Mednarodna romska abeceda sicer obstaja, vendar se zaradi raznolikosti romskega jezika po svetu po navadi uporablja abeceda jezika, v kateri Romi živijo.

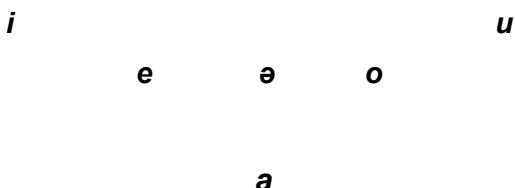
10 Digraf je skupina dveh simbolov, ki oba skupaj predstavljata eno črko.

DJ	i djupa	'jakna'	PH	i phen	'sestra'
DŽ	džaulo	'surov'	R	i rat	'noč'
E	efta	'sedem'	S	u skaumi	'stol'
F	u fouro	'mesto'	Š	u šejro	'glava'
G	u gouri	'Nerom'	T	tikno	'majhen'
GJ	u gjiv	'sneg'	TH	u thud	'mleko'
H	u haube	'hrana'	U	uštidel	'zgrabiti'
I	ijč	'včeraj'	V	u vuder	'vrata'
J	u jaugeri	'lovec'	Z	i zumi	'juha'
K	i konjha	'kuhinja'	Ž	i žamba	'žaba'

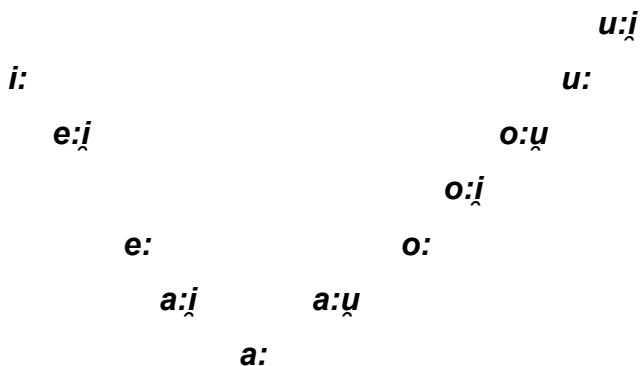
2.2 Samoglasniki

V prekmurski romščini lahko zasledimo pet osnovnih samoglasnikov: **a, e, i, o, u**. Delimo jih na kratke in dolge. Kratki so lahko naglašeni ali nenaglašeni, dolgi pa so vedno naglašeni. V nadaljevanju je prikazan samoglasniški trikotnik kratkih in dolgih samoglasnikov (ibid.: 23–24).

Kratki samoglasniki:

Dolgi samoglasniki:

2.3 Dvoglasniki

Dvoglasnikov je šest: *aj*, *uj*, *oi*, *ei*, *aȷ*, *oȷ*. Na mestu, kjer je dvoglasnik, se po navadi nahaja tudi naglas. Velika količina besed, ki vsebujejo dvoglasnike, je najverjetneje posledica vpliva prekmurskega narečja na prekmursko romščino.

Primeri:

auga 'veja'

phauba 'jabolko'

ejza 'osel'

oura 'ura'

vouš 'ustnice'

muj 'usta'

2.4 Soglasniki in zlitniki

V sledeči razpredelnici so prikazani fonemi¹¹ (poševni oklepaj /x/), alofoni¹² (oglati oklepaj [x]) in grafemi¹³ (lomljeni oklepaj <x>) prekmurske romščine. Zaporniki, zlitniki in priporniki se delijo na krepke in šibke oz. fortis : lenis (f : l) (Halwachs 1998: 33–34).

	ustnični	zobni	zobno- dlesnični	jezični	nebni	mehko- nebni	grlni
zaporniki f.	/p/ <p>	/t/ <t>				/k/ <k>	
pridihnjeni zaporniki f.	/ph/ <ph>	/th/ <th>				/kh/ <kh>	
zaporniki l.	/b/ 	/d/ <d>				/g/ <g>	
zveneči mehčani zaporniki		/dj/ <dj>				/gj/ <gj>	
zlitniki f.		/ts/ <c>	/č/ <č>				
pridihnjeni zlitniki f.			/čh/ <čh>				
zlitniki l.		/ds/ <c>	/tj/ <dž>				
priporniki f.	/f/ <f>	/s/ <s>	/ʃ/ <š>				/h/ <h>
Priporniki l.	/v/ <v>	[z] <s>	[ʒ] <š>		/j/ <j>		

11 Fonemi ali glasniki so glasovi, ki razločujejo pomen (npr. pet – let – set).

12 Alofon je izgovorna različica fonema.

13 Grafemi ali črke so pisna znamenja, s katerimi zapisujemo glasove.

nosniki	/m/ <m>			/n/ <n>	/ɲ/ <ɲj>	/ŋ/ <ng>	
tresljajniki ¹⁴				/r/ <r>			
obstrančniki ¹⁵				/l/ <l>			

2.5 Naglaševanje

Za prekmursko romščino je tako kot za večino romskih različic značilno jakostno naglaševanje.¹⁶ Po navadi je naglašen predzadnji zlog besede:

dendérav 'ugriznem'
enjáto 'deveti'
šepruva 'metla'
meštéri 'učitelj'.

Pri dvozložnih besedah je naglašen prvi zlog:

táuška 'torba'
tránda 'trideset'
múkav 'pustim'
róuka 'lisica'.

Nekatere rodilniške oblike samostalnikov ohranijo naglas na predzadnjem zlogu besede: *dadéskro*

rod. od *dad* 'oče'.

¹⁴ Pojem »tresljajnik« je izpeljanka prof. dr. Janeza Orešnika in se v tem delu pojavlja prvič.

¹⁵ Tudi pojem »obstrančnik« je nova slovenska beseda, ki jo je izpeljal prof. dr. Janez Orešnik, in se v tej slovnici pojavlja prvič.

¹⁶ Jakostno naglaševanje označujemo z naglasnimi znamenji: ostrivec, krativec, strešica.

Osebni zaimек za 1. in 2. osebo množine v imenovalniku nosi naglas na zadnjem zlogu besede, ki se je po vsej verjetnosti po analogiji prenesel tudi na trizložne sklonske oblike:

amén 'mi, nas' : *aménca* 'z nami'
tumén 'vi, vas' : *tuménca* 'z vami'.

Pridevniki, ki se končajo na *-itiko*, se naglašujejo na predpredzadnjem zlogu:

filítiko 'različén'
faurbítiko 'barven'.

Glagoli 1. osebe ednine prihodnjika imajo naglas na zadnjem zlogu:

keráú 'delal bom'
pisináu 'pisal bom'.

2.6 Izgovorjava

V spodnji razpredelnici je predstavljeno prehajanje soglasnikov *-j-* in *-g-* v *-dj-*, *-gj-* ali *-dž-* (Antauer 2010: 34–36). Za prekmursko romščino je namreč značilno, da se lahko ista beseda na različnih koncih Prekmurja izgovarja različno.¹⁷

	Pušča	Vanča vas – Borejci	Serdica
<i>jak</i> 'oko'	<i>djak</i>	<i>gjak</i>	<i>džak</i>
<i>gili</i> 'pesem'	<i>djili</i>	<i>gjili</i>	<i>džili</i>

¹⁷ V pričujoči slovnici se pojavljajo vse tri različice izgovorjave.

3 OBLIKOSLOVJE

Oblikoslovje ali morfologija je nauk o besednih vrstah in njihovem pregibanju. Glavne besedne vrste so samostalniška beseda, pridevniška beseda in glagol. Slovnične besedne vrste so prislov, predlog, veznik, členek, medmet in povedkovnik.

3.1 Samostalniška beseda

Samostalniške besede so:

- **samostalniki**, ki označujejo **osebe**: dej 'mati', maunuš 'človek', papu 'dedek'; **živali**: rouka 'lisica', žukel 'pes', mačka 'mačka'; **rastline**: kaš 'drevo', bukreja 'roža', phabalin 'jablana'; **predmete**: stolo 'miza', roj 'žlica', klinco 'žebelj'; **pojme**: vouja 'veselje', bas 'sreča', bibas 'nesreča';
- **samostalniški zaimki**, ki zamenjujejo samostalnike: *U Peter hi igen godj/gj/džaur. Pali leste vakeren u cile mešterkinji. 'Peter je zelo pameten. O njem govorijo vse učiteljice.'*;
- **posamostaljene besede**, ki jih uvrščamo med pridevnike, vendar opravljajo samostalniško vlogo: *u dežurno 'dežurni', i šuki 'suha', i kašuki 'gluha'.*

3.1.1 Samostalniki

SAMOSTALNIKI označujejo:		
osebe/živali/rastline	predmete	pojme
<i>konkretni</i>		<i>abstraktni</i>
<i>baba</i> 'babica', <i>žukel</i> 'pes', <i>phauba</i> 'jabolko'	<i>motor</i> 'avtomobil', <i>kenva</i> 'knjiga', <i>čhuri</i> 'nož'	<i>vouja</i> 'veselje', <i>bas</i> 'sreča', <i>bibas</i> 'nesreča'

Kaj določamo samostalnikom?

Samostalnikom določamo spol, število, sklon in sklanjatev.

3.1.1.1 Spol

V slovnici ločimo tri spole (moški, ženski in srednji), medtem ko prekmurska romščina pozna samo dva slovnična spola – moškega in ženskega.

Kako lahko določimo spol?

Pri določanju spola nam je lahko v pomoč določni člen, in sicer **u** za moški spol ter **i** za ženski spol.

Primeri:

u *sikavibe* 'učenje'

i *kenva* 'knjiga'

3.1.1.2 Število

Prekmurska romščina pozna ednino in množino. Dvojina v jeziku ne obstaja.

Po čem lahko prepoznamo število?

Pri prepoznavanju števila so ključnega pomena določni členi, in sicer **u** ali **i** v ednini in **u** v množini. Po navadi se s spremembo števila spremeni tudi končnica.

Primeri:

u maunuš 'človek' – **u manuša** 'ljudje'

i tauška 'torba' – **u tauški** 'torbe'

3.1.1.3 Skloni in živost

Prekmurska romščina pozna osem sklonov. Glavna sklona sta imenovalnik in zvalnik, stranski pa rodilnik, dajalnik, tožilnik, mestnik, orodnik in ločilnik.

Imenovalnik: *Ko vej so?* 'Kdo ali kaj?'

Primeri:

Me som i Eva. 'Jaz sem Eva.'

U skaumi hi auvral. 'Stol je zunaj.'

Rodilnik: *Kas vej so?* 'Koga ali česa?'

Rodilnik se z glavnim samostalnikom ujema v spolu in številu. Končnice rodilnika so sledeče: **-kro**, **-kre**, **-kri**, **-kra** v ednini, v množini pa **-gro**, **-gri**, **-gre** in se pritikajo na odvisni morfem **-es-** v moškem

spolu ednine, **-a-** v ženskem spolu ednine in **-en-** v moškem in ženskem spolu množine (ibid.: 45).

Primeri:

le dadeskro kher 'hiša očeta'

le dadeskre khereha 's hišo očeta'

la dajakri kenva 'knjiga matere'

la dajakra kenvaha 's knjigo matere'

le čhauvengro motor 'avto fantov'

le čhauvengre motorenca 'z avti fantov'

Dajalnik: *Kaske vej soske?* 'Komu ali čemu?'

Dajalnik, sklon posrednega objekta, je ohranjen v večini romskih različic. Moški spol ednine ima končnico **-es-ke**, ženski spol ednine **-a-ke**, množina pa **-en-ge** (Halwachs 2002: 9).

Primeri:

O(u)v parikerel le muršeske. 'On se zahvali moškemu.'

O(u)v parikerel la žuvjake. 'On se zahvali ženski.'

O(u)v parikerel le manušenge. 'On se zahvali ljudem.'

Tožilnik: *Kas vej so?* 'Koga ali kaj?'

Po Halwachu (ibid.) je tožilnik, sklon neposrednega objekta, nosilec živosti oz. neživosti. Samostalniki, ki imajo lastnost živosti (osebe, ljudje), so ohranili tožilniško obliko. Moški spol ednine ima v tožilniku končnico **-e**, ženski spol ednine **-a**, moški in ženski spol množine pa **-en**.

m. ed.	im.	<i>čhau</i>	'fant'	[+živ]
	tož.	<i>čhauve</i>		
ž. ed.	im.	<i>žuvli</i>	'ženska'	[+živ]
	tož.	<i>žuvja</i>		
m. in ž. mn.	im.	<i>manuša</i>	'ljudje'	[+živ]
	tož.	<i>manušen</i>		

Pri samostalnikih, ki imajo lastnost neživosti (stvari, predmeti), je tožilnik vedno enak imenovalniku.

m. ed.	im.	<i>plejco</i>	'prst na nogi'	[-živ]
	tož.	<i>plejco</i>		
ž. ed.	im.	<i>kenva</i>	'knjiga'	[-živ]
	tož.	<i>kenva</i>		
m. in ž. mn.	im.	<i>bočkori</i>	'čevlji'	[-živ]
	tož.	<i>bočkori</i>		

Nekateri samostalniki, ki poimenujejo živali, se sklanjajo kot [+živ], nekateri pa kot [-živ].

m. ed.	im.	<i>gra</i>	'konj'
	tož.	<i>grauste</i>	
m. ed.	im.	<i>bogauri</i>	'hrošč'
	tož.	<i>bogauri</i>	

Mestnik: (*Pali/Zi*) *kaste vej (pali/zi) soste?* '(O/Pri) kom ali (o/pri) čem?'

V prekmurski romščini je pogostejši analitični mestnik.

Primeri:

Som zi leste. 'Sem pri njem.'

Tri dej phučlahi pali tute. 'Tvoja mati je spraševala po tebi.'

Žas andu Ungri. 'Gremo na Madžarsko.'

V nekaterih primerih je še možno zaslediti sintetično obliko tvorbe mestnika.

Primeri:

Tauha žav Rakičaunjate. 'Jutri grem v Rakičan.'

Site žav Lendvate. 'Moram iti v Lendavo.'

Orodnik: *Kasaha vej soha?* 'S kom ali s čim?'

Končnice za tvorbo orodnika so sledeče: **-e-ha** in **-a-ha** za moški in ženski spol ednine ter **-en-ca** za množino.

Primeri:

Remeš pijav khofej thudeha. 'Rad/a pijem kavo z mlekom.'

Auja la piraunjaha. 'Prišel je z dekletom.'

Manušenca remeš vakerav. 'Z ljudmi se rad/a pogovarjam.'

Zvalnik

Zvalnik je sklon za označevanje ogovorjenega. V prekmurski romščini njegovo vlogo opravlja imenovalnik. Zasedimo ga lahko samo še v pogosto rabljenih podedovanih¹⁸ samostalnikih (Antauer 2010: 43).

Primeri:

Roma! 'Rom!'

Phrala! 'Brat!'

Ločilnik

Ločilnik je sklon, ki izraža izhodišče, oddaljenost, ločitev ali način.

Primeri:

*andru baur*¹⁹ 'iz kamna'

duri daur 'zaradi strahu'

mešteristar 'od učitelja'

3.1.1.4 Sklanjatveni vzorci

Samostalnike razvrščamo v sklanjatvene vzorce glede na spol in imenovalniške končnice v ednini in množini (Halwachs 1998: 62). Poznamo moški in ženski samostalniški razred. Pomembna je razlika med podedovanimi in izposojenimi samostalniki (Halwachs 2002: 11).

¹⁸ Podedovane besede so besede, ki izvirajo iz indijskih jezikov oz. sanskrta, ter zgodnje izposojenke iz perzijskega, armenskega in bizantinsko-grškega jezika (Halwachs 1998: 62).

¹⁹ Navedeni primeri so iz diplomskega dela Žive Antauer (Antauer 2010: 46).

3.1.1.4.1 Moški samostalniški razred

V spodnji razpredelnici je prikazana sklanjatev obeh razredov podedovanih samostalnikov moškega spola.

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	<i>beng</i>	<i>beng-a</i>	<i>čhavouro</i>	<i>čhavour-e</i>
rod.	<i>beng-eskro</i>	<i>beng-engro</i>	<i>čhavour-eskro</i>	<i>čhavour-engro</i>
daj.	<i>beng-eske</i>	<i>beng-enge</i>	<i>čhavour-eske</i>	<i>čhavour-enge</i>
tož.	<i>beng-e</i>	<i>beng-en</i>	<i>čhavour-e</i>	<i>čhavour-en</i>
mest.	<i>palu beng</i>	<i>palu beng-a</i>	<i>palu čhavouro</i>	<i>palu čhavour-e</i>
or.	<i>beng-eha</i>	<i>beng-enca</i>	<i>čhavour-eha</i>	<i>čhavour-enca</i>
loč.	<i>beng-estar</i>	<i>beng-endar</i>	<i>čhavour-estar</i>	<i>čhavour-endar</i>

beng 'hudič, vrag'; *čhavouro* 'otrok'

Sklanjatev nekaterih izposojenih samostalnikov se nahaja v spodnji razpredelnici:

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	<i>traktor</i>	<i>traktor-dj/gj/dža</i>	<i>kirauji</i>	<i>kiraul-dj/gj/dža</i>
rod.	<i>traktor-iskro</i>	<i>traktor-dj/gj/džen</i>	<i>kirauji-skro</i>	<i>kiraul-dj/gj/džen</i>
daj.	<i>traktor-iske</i>	<i>traktor-dj/gj/dženge</i>	<i>kirauji-ske</i>	<i>kiraul-dj/gj/dženge</i>
tož.	<i>traktor</i>	<i>traktor-dj/gj/džen</i>	<i>kirauji</i>	<i>kiraul-dj/gj/džen</i>
mest.	<i>palu traktor</i>	<i>palu traktor-dj/gj/dža</i>	<i>palu kirauji</i>	<i>palu kiraul-dj/gj/dža</i>
or.	<i>traktor-iha</i>	<i>traktor-dj/gj/dženca</i>	<i>kirauji-ha</i>	<i>kiraul-dj/gj/dženca</i>
loč.	<i>traktor-istar</i>	<i>traktor-dj/gj/džendar</i>	<i>kirauji-star</i>	<i>kiraul-dj/gj/džendar</i>

traktor 'traktor'; *kirauji* 'kralj'

Nekateri nepravilni samostalniki moškega spola so: *srasta* 'železo', *verda* 'voz', *kova* 'stvar'. Končnici **-a** v imenovalniku ednine in **-i** v imenovalniku množine sta značilni za ženski samostalniški razred (Halwachs 1998: 72).

im. = tož.	<i>srasta</i>	<i>verda</i>	<i>kova</i>
daj.	<i>srast-eske</i>	<i>verda-ske</i>	<i>kova-ske</i>

Nepravilna je tudi oblika samostalnika *paunji* 'voda', ki se sklanja po moški sklanjatvi.

im. = tož.	<i>paunji</i>
daj.	<i>paunji-ske</i>
or.	<i>paunji-ha</i>

V nadaljevanju so navedeni moški samostalniki, ki praviloma ne tvorijo množinskih oblik (ibid.: 75):

dj/gj/dživ 'sneg'

khas 'seno'

phus 'slamnata bilka'

rup 'srebro'

somnak 'zlato'

thud 'mleko'.

3.1.1.4.2 Ženski samostalniški razred

V spodnji razpredelnici je prikazana sklanjatev obeh podedovanih razredov samostalnikov ženskega spola.

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	<i>phen</i>	<i>phen-ja</i>	<i>khuni</i>	<i>khun-ja</i>
rod.	<i>phen-jakro</i>	<i>phen-jengro</i>	<i>khun-jakro</i>	<i>khun-jengro</i>
daj.	<i>phen-jake</i>	<i>phen-jenge</i>	<i>khun-jake</i>	<i>khun-jenge</i>
tož.	<i>phen-ja</i>	<i>phen-jen</i>	<i>khun-ja</i>	<i>khun-jen</i>
mest.	<i>pali phen</i>	<i>palu phen-ja</i>	<i>pali khuni</i>	<i>palu khun-ja</i>
or.	<i>phen-jaha</i>	<i>phen-jenca</i>	<i>khun-jaha</i>	<i>khun-jenca</i>
loč.	<i>phen-jatar</i>	<i>phen-jendar</i>	<i>khun-jatar</i>	<i>khun-jendar</i>

phen 'sestra'; *khuni* 'komolec'

Sklanjatev nekaterih izposojenk ženskega spola je predstavljena v spodnji tabeli:

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	<i>tauška</i>	<i>tauški</i>	<i>skrivnost</i>	<i>skrivnost-j/kj/ča</i>
rod.	<i>tauška-kro</i>	<i>taušk-engro</i>	<i>skrivnost-jakro</i>	<i>skrivnost-j/kj/čengro</i>
daj.	<i>tauška-ke</i>	<i>taušk-enge</i>	<i>skrivnost-jake</i>	<i>skrivnost-j/kj/čenge</i>
tož.	<i>tauška</i>	<i>taušk-en</i>	<i>skrivnost</i>	<i>skrivnost-j/kj/čen</i>
mest.	<i>pali tauška</i>	<i>palu tauški</i>	<i>pali skrivnost</i>	<i>palu skrivnost-ja/kj/ča</i>
or.	<i>tauška-ha</i>	<i>taušk-enca</i>	<i>skrivnost-jaha</i>	<i>skrivnost-j/kj/čenca</i>
loč.	<i>tauška-tar</i>	<i>taušk-endar</i>	<i>skrivnost-jatar</i>	<i>skrivnost-j/kj/čendar</i>

tauška 'torba'; *skrivnost* 'skrivnost'

Med nepravilne samostalnike ženskega spola se uvršča samostalnik **dj/gj/džak** 'oko', ki tvori množinsko obliko *autja/aukhja/aučha* 'oči', sklanja pa se kot npr. *phen* 'sestra'. Nepravilni so še samostalniki, ki ne tvorijo množine (Antauer 2010: 53):

bas 'sreča'

bibas 'nesreča'

bok 'lakota'

lim 'smrkelj'

mel 'umazanija'.

3.1.2 Samostalniški zaimki

Samostalniški zaimki zamenjujejo samostalnike.

Primer:

Soma zi baba. Lignedj/gj/džom lake paunji. 'Bil/a sem pri babici. Nesel/la sem ji vodo.'

Kaj določimo samostalniškemu zaimku?

- Spol (moški ali ženski),
- število (ednina ali množina),
- sklon in
- osebo.

3.1.2.1 Osebni zaimek

Osebni zaimek zaznamuje udeležence v pogovoru (*jaz* – govoreči, *ti* – ogovorjeni, *on* – neudeleženec pogovora) (Skaza 2008: 55).

	1. os. ed.	2. os. ed.	3. os. ed. m.	3. os. ed. ž.	1. os. mn.	2. os. mn.	3. os. mn.
im.	<i>me</i>	<i>tu</i>	<i>o(u)v</i>	<i>o(u)j</i>	<i>amén</i>	<i>tumén</i>	<i>o(u)n</i>
daj.	<i>mange</i>	<i>tuke</i>	<i>leske</i>	<i>lake</i>	<i>amenge</i>	<i>tumenge</i>	<i>lenge</i>
tož.	<i>man</i>	<i>tut</i>	<i>le</i>	<i>la</i>	<i>amén</i>	<i>tumén</i>	<i>len</i>
mest.	<i>mande</i>	<i>tute</i>	<i>leste</i>	<i>late</i>	<i>amende</i>	<i>tumende</i>	<i>lende</i>
or.	<i>manca</i>	<i>tuha</i>	<i>leha</i>	<i>laha</i>	<i>amenca</i>	<i>tumenca</i>	<i>lenca</i>
loč.	<i>mandar</i>	<i>tutar</i>	<i>lestar</i>	<i>latar</i>	<i>amendar</i>	<i>tumendar</i>	<i>lendar</i>

3.1.2.2 Povratni osebni zaimek

Povratni osebni zaimek se nanaša na osebek istega stavka. Ta zaimek rabimo, kadar sta osebek in predmet (ali prislovno določilo) ista oseba ali stvar (dejanje se dogaja na njem samem – hkrati je povzročitelj in objekt dogajanja): *umivam se* (ibid.: 57).

Primer:

thouvav man 'umivam se'

rod.	daj.	tož.	mest.	or.
<i>man</i>	<i>mange</i>	<i>man</i>	<i>(pali) mande</i>	<i>manca</i>

3.1.2.3 Vprašalni zaimek

Vprašalna zaimka sta **ko** 'kdo' (z njim se sprašujemo po osebi) in **so** 'kaj' (z njim se sprašujemo po stvareh).

im.	<i>ko</i>	<i>so</i>
daj.	<i>kaske</i>	<i>soske</i>
tož.	<i>kas</i>	<i>so</i>

3.1.2.4 Oziralni zaimek

Tvorba oziralnih zaimkov je možna na dva načina, in sicer s **savo/sou** 'kateri' ali z vprašalnim zaimkom **so** 'kateri, kaj' skupaj z osebnim zaimkom.

	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>savo/sou</i>	<i>savi/sej</i>	<i>save/sej</i>
daj.	<i>saveske</i>	<i>savake</i>	<i>savenge</i>
tož.	<i>save</i>	<i>sava</i>	<i>saven</i>

3.1.2.5 Nedoločni zaimek

Nedoločni zaimek se nanaša na osebo ali stvar, ki je ne moremo ali nočemo natančno poimenovati (ibid.: 59). V prekmurski romščini sta nedoločna zaimka **valako** 'nekdo' in **valaso** 'nekaj'.

im.	<i>valako</i>	<i>valaso</i>
daj.	<i>valakaske</i>	<i>valasoske</i>
tož.	<i>valakas</i>	<i>valaso</i>

3.1.2.6 Nikalni zaimek

Niko 'nihče' in **ništa** 'nič' zaznamujeta neobstojanje kake osebe ali stvari.

im.	<i>niko</i>	<i>ništa</i>
daj.	<i>nikaske</i>	<i>nisoske</i>
tož.	<i>nikas</i>	<i>ništa</i>

3.1.3 Člen

Določni člen se pregiba v skladu s spolom in sklonom, ki se razlikuje v ednini moškega in ženskega spola ter v množini v imenovalniku ter stranskih sklonih.

	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>u</i>	<i>i</i>	<i>u</i>
str. skl.	<i>le</i>	<i>la</i>	<i>le(n)</i>

Primeri:

U dad kaumel le čhavoure. 'Oče ima rad otroka.'

I baba sinja adej. 'Babica je bila tukaj.'

O(u)v kerel buti le vastenca. 'On dela z rokami.'

Namesto nedoločnega člena se uporablja raba števnik **dj/gj/džek** 'en, eden':

ljč aulo dj/gj/džek murš. 'Včeraj je prišel nek moški.'

Dj/Gj/Džek čhej phučlahi pali tute. 'Neko dekle je spraševalo po tebi.'

3.2 Pridevniška beseda

Pridevniške besede so pridevniki, pridevniški zaimki, števniki in deležniki, ki se v spolu, številu in sklonu ujemajo s samostalniškimi besedami.

VRSTE PRIDEVNIKOV		
lastnostni	vrstni	svojilni
<p>Izražajo lastnost:</p> <p><i>loli (phauba)</i> 'rdeče (jabolko)', <i>šutli (zumi)</i> 'kisla (juha)', <i>somnakuni (angrusti)</i> 'zlat (prstan)'</p>	<p>Izražajo vrsto:</p> <p><i>električni (mašin)</i> 'električni stroj', <i>praulno (stroj)</i> 'pralni (stroj)', <i>murucengro (legvar)</i> 'jagodna (marmelada)'</p>	<p>Izražajo svojino:</p> <p><i>dadeskri (kenva)</i> 'očetova (knjiga)', <i>dajakri tauška</i> 'mamina (torbica)', <i>Petrakri</i>²⁰ (zvezka) 'Petrin (zvezek)'</p>
<p><i>sou/sej</i> 'kakšen/kakšna'</p>	<p><i>savo/savi</i> 'kateri/katera'</p>	<p><i>kaskro/kaskri</i> 'čigav/čigava'</p>

Pridevniki se v prekmurski romščini delijo v dve skupini:

- **pregibni:** *paurno* 'bel', *bauro* 'velik', *terno* 'mlad';
- **nepregibni:** *šuka(u)r* 'lep', *sik* 'hiter', *šmo* 'slab'.

²⁰ Svojlne pridevnike iz lastnih imen pišemo z veliko začetnico.

3.2.1.1 Pregibni pridevniki

Za pregibne pridevnike so značilne naslednje končnice: **-o** za moški spol, **-i** za ženski spol in **-e** za množino.

	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>ba(u)ro</i>	<i>ba(u)ri</i>	<i>ba(u)re</i>
str. skl.	<i>ba(u)re</i>	<i>ba(u)ra</i>	<i>ba(u)re</i>

ba(u)ro 'velik'

Primeri:

mro tikno čhavouro 'moj majhen otrok'

mri bari phen 'moja velika sestra'

amare terne žuvja 'naše mlade ženske'

Tudi pridevniki, ki izražajo barve, se uvrščajo med pregibne pridevnike:

kaulo 'črn'

zeleno 'zelen'

loulo 'rdeč'

plauvo 'moder'

paurno 'bel'

žuto 'rumen'.

V spodnji razpredelnici je prikaz različnih medpon, ki se uporabljajo za tvorbo pregibnih pridevnikov (Antauer 2010: 62):

medpona	samostalnik	pridevnik	prevod
-a(u)-	<i>bok</i>	<i>bok-aul-o</i>	'lačen'
-a(u)n-	<i>biko</i>	<i>bik-aun-o</i>	'bikov'
-ika(u)n-	<i>žuvli</i>	<i>žuvl-ikaun-o</i>	'ženski'
-va(u)l-	<i>baro</i>	<i>bar-vaul-o</i>	'bogat'
-un-	<i>rup</i>	<i>rup-un-o</i>	'srebrn'
-utn-	<i>lažiipe</i>	<i>lažang-utn-o</i>	'sramežljiv'
-itik-	<i>faurba</i>	<i>faurb-itik-o</i>	'barven'
-o(u)šn-	<i>kormo</i>	<i>korm-ošn-o</i>	'sajast'
-a(u)šn-	<i>vouja</i>	<i>voj-aušn-o</i>	'vesel'
-eskr-	<i>dij</i>	<i>divejs-eskr-o</i>	'dneven'

3.2.1.2 Nepregibni pridevniki

Lastnost nepregibnih pridevnikov je, da se v večini primerov končajo na soglasnik: *sik* 'hiter', *šuka(u)r* 'lep', *godj/gj/džaur* 'pameten' itd. V spodnjih primerih je ponazorjen primer rabe nepregibnega pridevnika v vlogi povedkovega določila:

U čhau hi šukaur. 'Fant je lep.'

Aja tauška hi fejn. 'Ta torba je lepa.'

3.2.1.3 Stopnjevanje

V prekmurski romščini se najpogosteje uporablja stopnjevanje, ki loči tri stopnje: **osnovnik**, **primernik** in **presežnik**.

osnovnik	prevod	primernik	presežnik
<i>tikno</i>	'majhen'	<i>tikn-eder</i>	<i>lek tikn-eder</i>
<i>čoro</i>	'reven'	<i>čor-eder</i>	<i>lek čor-eder</i>
<i>ka(u)lo</i>	'črn'	<i>ka(u)l-eder</i>	<i>lek ka(u)l-eder</i>

V spodnjem primeru je prikazan primer nepravilnega stopnjevanja pridevnikov:

la(u)čho 'dober' *feder* 'boljši' *lek feder* 'najboljši'.

Stopnjevanje pridevnikov je možno tudi z dodajanjem členka *igen* 'zelo' k osnovniku:

igen barvaulo 'zelo bogat'

igen šuka(u)r 'zelo lep/a'.

3.2.2 Pridevniški zaimki

Pridevniški zaimki označujejo svojino, vrsto, lastnost in količino. Uporabljamo jih namesto pridevnikov.

Primer:

phraleskro kher 'bratova hiša' → *leskro kher* 'njegova hiša'

3.2.2.1 Osebni svojilni zaimek

Osebni svojilni zaimek izraža lastnino ali pripadnost glagolski osebi (Skaza 2008: 65).

1. os. ed.	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>mro</i>	<i>mri</i>	<i>mre</i>
str. skl.	<i>mre</i>	<i>mra</i>	<i>mre(n)</i>
2. os. ed.	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>tro</i>	<i>tri</i>	<i>tre</i>
str. skl.	<i>tre</i>	<i>tra</i>	<i>tre(n)</i>
3. os. ed.	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>léskro</i>	<i>léskri</i>	<i>léskre</i>
str. skl.	<i>léskre</i>	<i>léskra</i>	<i>léskre(n)</i>
1. os. mn.	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>ama(u)ro</i>	<i>ama(u)ri</i>	<i>ama(u)re</i>
str. skl.	<i>amare</i>	<i>amara</i>	<i>amare(n)</i>
2. os. mn.	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>tuma(u)ro</i>	<i>tuma(u)ri</i>	<i>tuma(u)re</i>
str. skl.	<i>tumare</i>	<i>tumara</i>	<i>tumare(n)</i>
3. os. mn.	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>lengro</i>	<i>lengri</i>	<i>lengre</i>
str. skl.	<i>lengre</i>	<i>lengra</i>	<i>lengre(n)</i>

Primer:

Žaniskri, Sašoskri te Majakri dej – **lengre** dauja keren buti andi Avstrija.

'Žanova, Saševa in Majina mama – njihove mame so zaposlene v Avstriji.'

3.2.2.2 Povratni osebni zaimek

Povratni osebni zaimek se uporablja v 3. osebi.

3. os. ed.	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>pro</i>	<i>pri</i>	<i>pre</i>
str. skl.	<i>pre</i>	<i>pra</i>	<i>pre(n)</i>
3. os. mn.	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>pumaro</i>	<i>pumari</i>	<i>pumare</i>
str. skl.	<i>pumare</i>	<i>pumara</i>	<i>pumare</i>

Primer:

O(u)j pe khelel pra babutkaha. 'Ona se igra s svojo punčko.'

Oun pumare kenvi ligejde khejr. 'Oni so svoje knjige odnesli domov.'

3.2.2.3 Vprašalni zaimek

Vprašalni zaimek sprašuje po:

- *lastnosti*: **Sar** tuke tecindj/gj/dža u flim? 'Kakšen se ti je zdel film?';
- *vrsti*: **Savo/Sou** dij hi adij? 'Kateri dan je danes?';
- *svojini*: **Kaskro** motor hi adau? 'Čigav avtomobil je to?';
- *količini*: **Kiki** pejrel aja prundra? 'Koliko stanejo te hlače?';

3.2.2.4 Oziralni zaimek

Oziralni zaimek začenja odvisni stavek:

U murš, save/so le ijč dikhjom, buter na aulo paul.

'Moški, katerega²¹/ki sem ga včeraj videl/a, se ni več vrnil.'

3.2.2.5 Kazalni zaimek

Kazalni zaimek kaže na:

- *določeno osebo ali stvar*: **adau** 'ta', **udau** 'tisti', **ukau** 'oni';
- *njihovo lastnost*: **asavo/asou** 'tak, takšen';
- *velikost*: **atji/akji/ači** 'tolik';
- *vrsto*: **adau** 'tale', **čak adau** 'le-ta'.

²¹ V tem primeru gre za dobesedni prevod povedi iz romščine, zato je oziralni zaimek *kateri*, čigar raba v takih primerih knjižno ni normirana, ostal kot del primera.

V spodnji razpredelnici se nahaja sklanjatev najpogostejših kazalnih zaimkov v prekmurski romščini:

'ta'	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>adáu</i>	<i>aja</i>	<i>adala</i>
str. skl.	<i>ada(u)le</i>	<i>ada(u)la</i>	<i>adale(n)</i>
'tisti'	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>udáu</i>	<i>uja</i>	<i>udo(u)la</i>
str. skl.	<i>udo(u)le</i>	<i>udo(u)la</i>	<i>udo(u)le(n)</i>
'oni'	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>ukau</i>	<i>ukja</i>	<i>ukoula</i>
str. skl.	<i>uko(u)le</i>	<i>uko(u)la</i>	<i>ukoulen</i>

adáu 'ta', *udau* 'tisti', *ukau* 'oni'

Primeri:

Adáu čhau mange igen tecinel. 'Ta fant mi je zelo všeč.'

Udola žuvjaha nauna bastaulo. 'S tisto žensko ni bil srečen.'

Na aja, ukja čhuri mange de. 'Ne tega, oni nož mi daj.'

3.2.2.6 Količinski zaimek

Sa 'ves, vse' (nesklonljiv) in **cilo** 'ves, vsi, cel' zaznamujeta količino.

	m. ed.	ž. ed.	mn.
im.	<i>cilo</i>	<i>cili</i>	<i>cile</i>
str. skl.	<i>cile</i>	<i>cila</i>	<i>cile(n)</i>

Primeri:

U čhavoure haule u sa cukri, so len laukhle. 'Otroci so pojedli vse bombone, ki so jih našli.'

Hauja i cili čokolauda. 'Pojedel/la je celo čokolado.'

3.2.3 Števniki

VRSTE ŠTEVNIKOV ²²			
glavni	vrstilni	množilni	nedoločni ²³
Povedo količino (koliko): <i>dj/gj/džek</i> 'ena', <i>paunč</i> 'pet', <i>enja</i> 'devet'.	Označijo mesto, zaporedje in vrstni red (kateri): <i>eršti</i> 'prvi', <i>paunčto</i> 'peti', <i>enjato</i> 'deveti'.	Nakazujejo zaporedje ponavljanja »krat«: <i>dj/gj/dževkar</i> 'enkrat', <i>paunčvar</i> 'petkrat', <i>enjavar</i> 'devetkrat'.	Določajo, kar ni prešteto, ampak je le splošna označitev: <i>buter manuša</i> 'več ljudi'.

3.2.3.1 Glavni števniki

V sledeči razpredelnici so navedeni najpomembnejši glavni števniki, ki tvorijo osnovo vsem ostalim števnikom:

²² Glede zapisovanja števnikov veljajo enaka pravila kot v slovenščini.

²³ Nedoločnih števnikov ne sklanjamo – sklanjamo samo samostalnik.

prekmurska romščina	prevod
<i>dj/gj/džek</i>	'ena'
<i>duj</i>	'dve'
<i>trin</i>	'tri'
<i>štaur</i>	'štiri'
<i>paunč</i>	'pet'
<i>šouv</i>	'šest'
<i>efta</i>	'sedem'
<i>ofto</i>	'osem'
<i>enja</i>	'devet'
<i>deš</i>	'deset'
<i>biš</i>	'dvajset'
<i>tranda</i>	'trideset'
<i>šel</i>	'sto'
<i>ezeri</i>	'tisoč'

Sestavljeni števniki se tvorijo z dodajanjem medpone **-u-**:

dešudj/gj/džek 'enajst'

dešuduj 'dvanajst'

bišupaunč 'petindvajset'

trandušouv 'šestintrideset'.

Pri desetih se od štirideset naprej dodaja medpona **-val-** ali **-var-**:

štarvaldeš 'štirideset'

šouvardeš 'šestdeset'.

V nadaljevanju so prikazane oblike s sto in tisoč, ki nimajo nobene medpone:

šel 'sto'
trinšel 'tristo'
ezeri 'tisoč'
duj ezeri 'dva tisoč'.

Ostali glavni števniki se tvorijo z ali brez veznika **te** 'in':

oftošel paunčvardeštetrin/oftošel paunčvardeštrin 'osemsto triinpetdeset'
ezeri dujšel šouvardeštetrin/ezeri dujšel šouvardeštrin 'tisoč dvesto triinšestdeset'.

3.2.3.2 Vrstilni števniki

Vrstilni števniki so pregibna pridevniška beseda. Tvorijo se po pravilu glavni števnik + **-to**:

dujto 'drugi'
šouvto 'šesti'
dešutrito 'trinajsti'
eftavardešto 'sedemdeseti'.

Posebnost je števnik **eršti** 'prvi', ki je v imenovalniku ednine za moški in ženski spol enak:

O(u)v sinja eršti. 'On je bil prvi.'
O(u)j sinja eršti pru rendo. 'Ona je bila prva na vrsti.'

3.2.3.3 Množilni števniki

Množilni števniki se uvrščajo med prislove. Tvorijo se po pravilu glavni števnik + **-var/-val**:

dj/gj/dževkar 'enkrat'

štaurval 'štirikrat'

trandavar 'tridesetkrat'.

3.3 Glagoli

Glagoli zaznamujejo **dejanje** (*naušel* 'teči', *roudel* 'iskati'), **dogajanje** (*vilaumzinel* 'bliskati se', *germinel* 'grmeti'), **stanje** (*oul* (*mulhaušno*) 'biti (megleno)'), **spreminjanje** (*endj/gj/džisajoul* 'taliti se'), **zaznavanje** (*sungel* 'vohati'), **obstajanje** (*oul* 'biti') in **odnos do dejanja** (*site* 'morati', *šej* 'smeti').

Kaj določamo glagolu?

Pri analizi določamo glagolu osebo, število, čas, naklon, vid, način in prehodnost.

3.3.1 Glagolska oseba

Glagolske osebe so tri:

- **1. oseba** označuje govorečega: *gejnav* 'berem', *gejnas* 'beremo';
- **2. oseba** označuje ogovorjenega: *gejnes* 'bereš', *gejnén* 'berete';
- **3. oseba** označuje neudeleženca pogovora: *gejnel* 'bere', *gejnén* 'berejo' ali *dogajanje*: *del le* 'dežuje'.

3.3.2 Število

Ednina	Množina ²⁴
<ul style="list-style-type: none"> · je samo eden, ki kaj počne: <i>roudel</i> 'išče', <i>rodinja</i> 'je iskal/a', <i>rodla</i> 'bo iskal/a', · ali se kaj dogaja: <i>del le</i> 'dežuje', <i>germinel</i> 'grmi' 	<ul style="list-style-type: none"> · gre za dve ali več »enot«: <i>rouden</i> 'iščejo', <i>rodine</i> 'so iskali', <i>rodna</i> 'bodo iskali'

3.3.3 Čas

V prekmurski romščini obstajajo trije osnovni časi: **sedanjik**, **prihodnjik** in **preteklik**.

3.3.3.1 Sedanjik

Sedanjik se uporablja za dogajanje v trenutku govorjenja.

1. ed.	2. ed.	3. ed.	1. mn.	2. mn.	3. mn.
<i>ker-av</i>	<i>ker-es</i>	<i>ker-el</i>	<i>ker-as</i>	<i>ker-en</i>	<i>ker-en</i>

kerel 'delati, narediti'

²⁴ Množino uporabljamo tudi pri vikanju, čeprav ogovarjamo samo eno osebo.

Primeri:

Laudav man andi bouta. 'Vozim se v trgovino.'

Amen phiras mejk andi škola. 'Mi hodimo še v šolo.'

3.3.3.2 Prihodnjik

Prihodnjik se uporablja za dogajanje v prihodnosti.

1. ed.	2. ed.	3. ed.	1. mn.	2. mn.	3. mn.
<i>ker-au</i>	<i>ker-eha</i>	<i>ker-la</i>	<i>ker-aha</i>	<i>ker-na</i>	<i>ker-na</i>

kerel 'delati, narediti'

Primeri:

O(u)v kerla aja buti. 'On bo naredil to delo.'

Tauha pejkaha mauro. 'Jutri bomo pekli kruh.'

3.3.3.3 Preteklik

Preteklik se uporablja za upovedovanje dogajanja v preteklosti.

Glede na glagolski vid poznamo dve obliki preteklega časa: **perfekt** (dovršni glagol)²⁵ in **imperfekt** (nedovršni glagol).²⁶

²⁵ Pri dovršnih glagolih je dejanje/dogajanje omejeno (npr. *pisindj/gj/džom* 'sem napisal/a').

²⁶ Pri nedovršnih glagolih je dejanje/dogajanje neomejeno, ponavljajoče (npr. *pisinauhi* 'sem pisal/a').

Dovršni glagoli v pretekliku se tvorijo na sledeči način:

1. ed.	2. ed.	3. ed.	1. mn.	2. mn.	3. mn.
<i>ker- dj/gj/džom</i>	<i>ker- dj/gj/džal</i>	<i>ker- dj/gj/dža</i>	<i>ker- dj/gj/džam</i>	<i>ker- dj/gj/džan</i>	<i>ker- de</i>

kerel 'delati, narediti'

Primeri:

Phendj/gj/džom lake, kaj site žal andi škola. 'Povedal/a sem ji, da mora iti v šolo.'

I bouta mauk phraude. 'Trgovino so že odpri.'

Značilnost nedovršnih glagolov je pripona **-ahi**, ki jo dodamo sedanjiški obliki:

1. ed.	2. ed.	3. ed.	1. mn.	2. mn.	3. mn.
<i>ker-auhi</i>	<i>ker-ehahi</i>	<i>ker- lahi</i>	<i>ker-ahahi</i>	<i>ker-nahi</i>	<i>ker-nahi</i>

kerel 'delati, narediti'

Primeri:

Butvar pe hojanlahi. 'Večkrat se je jezila.'

Saku dij molinahahi. 'Vsak dan smo molili.'

3.3.4 Glagolski razredi

Romski glagoli se glede na sedanjiške oblike razvrščajo v tri razrede: **E-razred**, **A-razred** in **Ø-razred**. Pregled vseh razredov s podrazredi je prikazan v sledeči tabeli (Halwachs 2002: 28; Antauer 2010: 69):

E-1	sedanjiški samoglasnik /-e-/	marker za perfekt: /-dj-/ , /-gj-/ , /-dž-/	
E-2	sedanjiški samoglasnik /-e-/	marker za perfekt: /-dj-/ , /-gj-/ , /-dž-/	morfem /-in-/
E-3-1	sedanjiški samoglasnik /-e-/	marker za perfekt: /-dj-/ , /-gj-/ , /-dž-/	morfem /-jar-/
E-3-2	sedanjiški samoglasnik /-e-/	marker za perfekt: /-dj-/ , /-gj-/ , /-dž-/	morfem /-ejr-/
E-4	neppravilne oblike		
A	sedanjiški samoglasnik /-a-/	marker za perfekt: /-j-/ , /-nj-/ , /-dj-/ , /-gj-/ in /-dž-/	
Ø-1	skrčene oblike	marker za perfekt: /-dj-/ , /-gj-/ , /-dž-/	
Ø-2	skrčene oblike	marker za perfekt: /-dj-/ , /-gj-/ , /-dž-/	morfem /-av-/
Ø-3	skrčene oblike	marker za perfekt: /-j-/	morfem /-ojav-/
Ø-4	neppravilne oblike		

3.3.4.1 E-razred

V literaturi o romskem jezikoslovju (Halwachs 2002: 28–30; Antauer 2010: 70–71) je navedeno, da je številčno gledano največ glagolov v E-razredu, značilnost teh glagolov pa je pripona /-e-/ v drugi in tretji osebi ednine in množine povednega naklona v sedanjiku. V sledeči razpredelnici je prikazana spregatev podrazreda E-1, v katerem so večinoma podedovane besede:

	sedanjik	prihodnjik	imperfekt	perfekt
1. ed.	<i>kerav</i>	<i>kerau</i>	<i>kerauhi</i>	<i>kerdj/gj/džom</i>
2. ed.	<i>keres</i>	<i>kereha</i>	<i>kerehahi</i>	<i>kerdj/gj/džal</i>
3. ed.	<i>kerel</i>	<i>kerla</i>	<i>kerlahi</i>	<i>kerdj/gj/dža</i>
1. mn.	<i>keras</i>	<i>keraha</i>	<i>kerahahi</i>	<i>kerdj/gj/džam</i>
2. mn.	<i>keren</i>	<i>kerna</i>	<i>kernahi</i>	<i>kerdj/gj/džan</i>
3. mn.	<i>keren</i>	<i>kerna</i>	<i>kernahi</i>	<i>kerde</i>

Temeljna značilnost podrazreda E-2, ki večinoma sestoji iz mlajših izposojenk, je morfem */-in-/-*:

pis-in-el 'pisati'

risaul-in-el 'risati'

gondol-in-el 'misliti'.

Za prehodne glagole podrazreda E-3 sta značilna morfema */-ejr-/-* in */-ja(u)r-/-*, v njem pa je mogoče zaslediti izglagolske in samostalniške glagole:

dend-ejr-el 'ugrizniti'

phag-ejr-el 'razbiti'

sast-jaur-el 'zdraviti'.

V podrazred E-4 se uvrščajo vsi nepravilni glagoli na *-e-*. V ta podrazred sodi tudi majhna skupina glagolov, za katero je v sedanjiku značilno izpuščanje samoglasnika, v perfektu pa se ta ohrani:

biknav 'prodam' – *bikindj/gj/džom* 'prodal/a sem'

mutrav 'uriniram' – *muterdj/gj/džom* 'uriniral/a sem'.

Med nepravilne glagole se uvrščajo tudi glagoli z markerjem **-j-** in **-ij-** v pretekliku:

laukhav 'najdem' – *laukhjom* 'našel/la sem'
aučhav 'ostanem' – *aučhijom* 'ostal/a sem'.

Spodaj so predstavljeni še nekateri glagoli, ki sodijo med izjeme:

dav 'dam' – *dijom/dinjom* 'dal/a sem'
lav 'vzamem' – *lijom/linjom* 'vzel/a sem'
khaundav 'smrdim' – *khandinjom* 'smrdel/a sem'
mejrav 'umrem' – *mujom* 'umrl/a sem'.

3.3.4.2 A-razred

Število glagolov v A-razredu je zelo majhno. Značilnost teh glagolov je tematski samoglasnik /a/ v sedanjiških priponah (Halwachs 2002: 30):

žal 'iti'
dukhal 'boleti'
hal 'jesti'
pautj/kj/čal 'verjeti'.

V spodnji tabeli je prikazana spregatev glagola *žal* 'iti' v vseh časih:

	sedanjik	prihodnjik	imperfekt	perfekt
1. ed.	<i>žav</i>	<i>žau</i>	<i>žauhi</i>	<i>gejom</i>
2. ed.	<i>žas</i>	<i>žaha</i>	<i>žahahi</i>	<i>gejal</i>
3. ed.	<i>žal</i>	<i>žala</i>	<i>žalahi</i>	<i>gejlo/gejli</i>
1. mn.	<i>žas</i>	<i>žaha</i>	<i>žahahi</i>	<i>gejam</i>
2. mn.	<i>žan</i>	<i>žana</i>	<i>žanahi</i>	<i>gejan</i>
3. mn.	<i>žan</i>	<i>žana</i>	<i>žanahi</i>	<i>gejle</i>

Za tvorbo dovršnih glagolov v pretekliku se večinoma uporabljata markerja **-j-** in **-nj-**:

haujom 'jedel/la sem'

patj/kj/čaunjom 'verjel/a sem'.

3.3.4.3 Ø-razred

Za Ø-razred je značilna izguba soglasnikov med samoglasniki. Deli se na 4 podrazrede (Halwachs 2002: 31–32; Antauer 2010: 72–74).

Sledeči primer iz podrazreda Ø-1 prikazuje tovrstno krajšanje v sedanjiških oblikah:

1. os. ed.: *garuvav* 'skrijem'

2. os. ed.: **garuves* → *garujs/gurujs*

3. os. ed.: **garuvel* → *garul/gurul*

1. os. mn.: *garuvas/guruvas*

2. os. mn.: **garuven* → *garun/gurun*

3. os. mn.: **garuven* → *garun/gurun*.

Celotna spregatev glagola *garul/gurul* 'skriti' je ponazorjena v tabeli:

	sedanjik	prihodnjik	imperfekt	perfekt
1. ed.	<i>garuvav/ guruvav</i>	<i>garuvau/ guruvau</i>	<i>garuvauhi/ guruvauhi</i>	<i>garudj/gj/džom/ gurudj/gj/džom</i>
2. ed.	<i>garujs/ gurujs</i>	<i>garujha/ gurujha</i>	<i>garuvehahi/ guruvehahi</i>	<i>garudj/gj/džal/ gurudj/gj/džal</i>
3. ed.	<i>garul/ gurul</i>	<i>garuvla/ guruvla</i>	<i>garuvlahi/ guruvlahi</i>	<i>garudj/gj/dža/ gurudj/gj/dža</i>
1. mn.	<i>garuvas/ guruvas</i>	<i>garuvaha/ guruvaha</i>	<i>garuvahahi/ guruvahahi</i>	<i>garudj/gj/džam/ gurudj/gj/džam</i>
2. mn.	<i>garun/ gurun</i>	<i>garuvna/ guruvna</i>	<i>garuvnahi/ guruvnahi</i>	<i>garudj/gj/džan/ gurudj/gj/džan</i>
3. mn.	<i>garun/ gurun</i>	<i>garuvna/ guruvna</i>	<i>garuvnahi/ guruvnahi</i>	<i>garude</i>

garul/gurul 'skriti'

Izglagolski vzročni glagoli se nahajajo v podrazredu Ø-2:

kerav 'delam' → *keravav* 'dam narediti'

laudav 'peljem' → *ladauvav* 'dam se peljati'

hav 'jem' → *hahauvav* 'hraniti'

pijav 'pijem' → *pijauvav* 'dojiti'.

V podrazredu Ø-3 so **izimenski glagoli**:

bauro 'velik' → *baurdj/gj/džovav* 'rastem'

thulo 'debel' → *thujovav* 'redim se'

čoro 'reven' → *čorisajovav* 'postajam reven'

kašuko 'gluh' → *kašukisajovav* 'postajam gluh'.

V podrazred Ø-4 se uvrščajo nepravilni glagoli s korenskim samoglasnikom *-i*:

živav/žijav 'živim' – *živdj/gj/džom* 'živel/a sem'

pijav 'pijem' – *pijom* 'pil/a sem'

sijav 'šivam' – *sijdj/gj/džom* 'šival/a sem'

čhivav/čhijav 'postavim' – *čhitj/kj/čom* 'postavil/a sem'.

3.3.5 Posebne oblike

V tem poglavju bodo obravnavani glagoli 'biti', 'imeti', 'postati' in neosebne glagolske oblike (Halwachs 1998: 144–149; Antauer 2010: 74–76).

3.3.5.1 Glagol 'biti'

V spodnji razpredelnici je prikazana spregatev glagola 'biti' v vseh časih.

	sedanjik	prihodnjik	imperfekt	perfekt
1. ed.	<i>som</i>	<i>ovau</i>	<i>soma(hi)</i>	<i>ovauhi</i>
2. ed.	<i>sal</i>	<i>oveha/oujha</i>	<i>sala(hi)</i>	<i>ovehahi</i>
3. ed.	<i>hi</i>	<i>ovla</i>	<i>sinja(hi)</i>	<i>ovlahi</i>
1. mn.	<i>sam</i>	<i>ovaha</i>	<i>sama(hi)</i>	<i>ovahahi</i>
2. mn.	<i>san</i>	<i>ovna</i>	<i>sana(hi)</i>	<i>ovnahi</i>
3. mn.	<i>hi</i>	<i>ovna</i>	<i>sana(hi)</i>	<i>ovnahi</i>

Nedoločnik glagola biti **te oul**, velelnik **Ov!** 'Bodi!' in **Oven!** 'Bodite!' ter pretekli deležniki **ulo/-i/-e** so iz debla **ov-**, ki je osnova glagolom s pomenom 'postati'.

Zanikanje glagola 'biti' v tretji osebi sedanjika in preteklika je nepravilno:

o(u)v/o(u)j naun(a) 'on/ona ni'

o(u)n nauna 'oni niso'

o(u)v/o(u)j nauna 'on/ona ni bil/a'

o(u)n nauna 'oni niso bili'.

Glagol 'imeti' je izražen s konstrukcijo tožilnika + tretjo osebo glagola 'biti'. Predmet je izražen z imenovalnikom, osebek pa s tožilnikom.

Primeri:

Hi man trin tauški. 'Imam tri torbe.'

Te la hi dj/gj/džek phral. 'Tudi ona ima enega brata.'

Augon men sana grausta. 'Nekoč smo imeli konje.'

3.3.5.2 Glagol 'postati'

Spodaj je prikazana spregatev glagola '**postati**' v vseh časih.

Posebno obliko za ženski spol je zaznati samo pri tretji osebi ednine perfekta.

	sedanjik	prihodnjik	imperfekt	perfekt
1. ed.	<i>ouvav</i>	<i>ovau</i>	<i>ovauhi</i>	<i>ujom</i>
2. ed.	<i>ojs</i>	<i>oveha</i>	<i>ovehahi</i>	<i>ujal</i>

3. ed.	<i>oul</i>	<i>ovla</i>	<i>ovlahi</i>	<i>ulo/-i</i>
1. mn.	<i>o(u)vas</i>	<i>ovaha</i>	<i>ovahahi</i>	<i>ujam</i>
2. mn.	<i>o(u)n</i>	<i>ovna</i>	<i>ovnahi</i>	<i>ujan</i>
3. mn.	<i>o(u)n</i>	<i>ovna</i>	<i>ovnahi</i>	<i>ule</i>

Primeri:

Saku dij o(u)vas phureder. 'Vsak dan postajamo starejši.'

Remeš ovauhi pevaučkinja. 'Rada bi postala pevka.'

Oun ule mešterdj/gj/dža. 'Oni so postali učitelji.'

3.3.5.3 Neosebne oblike

Med neosebne oblike med drugim uvrščamo glagola *pekaul* 'potrebovati' in *dukhal* 'boleti', ki se po navadi vežeta z dajalnikom.

Primeri:

Pekaul tuke valaso? 'Potrebuješ kaj?'

Dukhal mange u šejro. 'Boli me glava.'

Glagol *haundj/gj/džol* 'srbeti' sodi v glagolski razred Ø-4, glagola *germinel* 'grmeti' in *vilaumzinel* 'bliskati se' pa v E-1:

U neve kapi haundj/gj/džon. 'Nove kape srbijo.'

Adij igen germinel te vilaumzinel. 'Danes močno grmi in se bliska.'

Neosebno se uporablja tudi glagol *del* 'dati':

U brišind del. 'Dežuje.'

3.3.6 Naklon

VRSTE NAKLONOV			
povedni/ povednik	pogojni/ pogojnik	velelni/ velelnik	vezani/ konjunktiv
Uresničuje dejanje/pripoveduje.	Izraža možno sedanje ali neuresničeno preteklo dejanje.	Izraža željo, da dejanje izvrši ogovorjeni.	Izraža (z)možnost, željo, negotovost.
<i>U čhauve auvral gilaun.</i> 'Fantje zunaj pojejo.'	<i>Te ajha, šej žas pri khofej.</i> 'Če prideš, lahko greva na kavo.'	<i>Av!</i> 'Pridi!'	<i>O(u)v žaunel te gejnel.</i> 'On zna brati.'

3.3.6.1 Pogojnik

Realni pogojnik se tvori s pomočjo zveze *te* in dovršnega preteklega časa.

Primer:

Te kerdj/gj/džal i domauči nauloga, akor tut dau cukri. 'Če si naredil/a domačo nalogo, potem ti dam bombone.'

Potencialni pogojniki je enak nedovršni obliki glagola v pretekliku:

1. os. ed.	<i>sikjovauhi</i>
2. os. ed.	<i>sikjojhahi</i>
3. os. ed.	<i>sikjolahahi</i>
1. os. mn.	<i>sikjovahahi</i>
2. os. mn.	<i>sikjonahi</i>
3. os. mn.	<i>sikjonahi</i>

sikaul 'učiti se'

Za **irealni pogojniki** so značilne razširjene končnice **-ahi**:

1. os. ed.	<i>siklijomahi</i>
2. os. ed.	<i>siklijalahi</i>
3. os. ed.	<i>siklijauhi</i>
1. os. mn.	<i>siklijamahi</i>
2. os. mn.	<i>siklijanahi</i>
3. os. mn.	<i>siklijanahi</i>

3.3.6.2 Velelniki

Velelni naklon se uporablja za izražanje zahteve ali prepovedi v drugi osebi ednine in množine:

Ker! 'Delaj!' – *Ker-en!* 'Delajte!'.

Velelniki iz skupine E-2 in E-3 se tvorijo na naslednji način:

Pis-in! 'Piši!' – *Pis-in-en!* 'Pišite!'

Murd-aur! 'Ubij!' – *Murd-aur-en!* 'Ubijte!'.

Glagoli iz skupine E-4 se nekoliko razlikujejo pri tvorbi velelnika:

D-e! 'Daj!' – *D-en-en!* 'Dajte!'

L-e! 'Vzemi!' – *L-en-en!* 'Vzemite!'.

Glagoli iz razreda A tvorijo velelnik v ednini z **-a**, v množini pa z **-en**:

H-a! 'Jej!' – *H-an-en!* 'Jejte!'

Ž-a! 'Pojdi!' – *Ž-an-en!* 'Pojdite!'.

Razred Ø tvori velelnik v drugi osebi množine tako, da se na velelniško obliko druge osebe ednine pritika končnica **-en**:

Guruv! 'Skrjij!' – *Guruv-en!* 'Skrjijte!'

Sikjov! 'Uči se!' – *Sikjov-en!* 'Učite se!'.

Za velelni naklon se uporablja nikalnica **ma**:

Ma phir! 'Ne hodi!' – *Ma phiren!* 'Ne hodite!'

Ma pi! 'Ne pij!' – *Ma pijen!* 'Ne pijte!'.

3.3.6.3 Konjunktiv

Dovoljenje se izraža z glagolom A-razreda *troumav* 'smeti' in nedoločnikom:

Troumav adau te hal? 'Smem to jesti?'

Na troumav te žal andi bouta. 'Ne smem iti v trgovino.'

Za izražanje **možnosti** se uporablja členek *šej* 'lahko' ali negirano *nauštik* skupaj s povednim naklonom:

Mejk gefkar le šej dikhes. 'Še enkrat ga lahko pogledaš.'

Nauštik naušav. 'Ne morem teči.'

Zmožnost oz. **sposobnost** je izražena z glagolom *žaunel* 'znati' in nedoločnikom:

O(u)j mauk žaunel te gejnel te te pisinel. 'Ona že zna brati in pisati.'

Mre čhavoure mejk na žaunen i abeceda. 'Moji otroci še ne znajo abecede.'

Za **nujo**, **moč** in **omejitev** se uporablja členek *síte* 'morati' in povedni naklon:

Síte man sikauvav. 'Moram se učiti.'

Tauha site žal andi škola. 'Jutri mora iti v šolo.'

Za izražanje **želje** in **volje** se uporablja glagol *kaumel* 'ljubiti, hoteti' in nedoločnik:

Kaumav te žal andu kino. 'Hočem iti v kino.'

Na kaumel te phirel andu vrtec. 'Noče hoditi v vrtec.'

3.3.7 Način

GLAGOLSKA NAČINA	
tvornik/aktiv	trpnik/pasiv
Vršilec dejanja je osebek, od dejanja prizadeti pa predmet.	Vršilec dejanja ni znan.
<i>U čhavouro pisinel <u>u lil</u>.</i> 'Otrok piše pismo.'	<i><u>U lil</u> sinja pisime.</i> 'Pismo je bilo napisano.'

Analitični trpnik se tvori s pomočjo preteklega deležnika in glagola 'biti':

I kenva sinja pisime. 'Knjiga je bila napisana.'

Opisni trpnik je formalno enak trdilnemu tvornemu stavku. Vršilec je neoseben in nastopa v tretji osebi množine. Uporablja se v primerih, ko je oseba/vršilec že znan.

O(u)n man maurde. 'Bil/a sem pretepen/a.'/'Oni so me pretepli.'

3.3.8 Neosebne glagolske oblike

Med neosebne glagolske oblike uvrščamo **nedoločnik** in **sedanji** ter **pretekli deležnik**.

Prekmurska romščina ne pozna posebne oblike za nedoločnik. Sestavljen je iz *te* + tretje osebe ednine sedanjika. Tvorba nedoločnika je enaka obliki konjunktiva:

te roudel 'iskati'

te hal 'jesti'.

Sedanji deležnik se le redko uporablja. Spodnji primer prikazuje nesklonljivo obliko sedanjega deležnika, za katero je značilna pripona **/-Vndar/**.²⁷

O(u)j halahi khelundar. 'Ona je jedla plešoč/medtem ko je plesala.'

Pretekli deležnik se tvori z dvema različnima priponama. Za izposojene besede se uporablja pripona **/-imo/**, za vse druge besede pa podedovana pripona **/-Ko/**.²⁸

pisimo 'napisan'

kindo 'kupljen'.

27 »V« v tem primeru pomeni vokal, tj. samoglasnik.

28 »K« pomeni konzontan, tj. soglasnik.

3.4 Prislov

Vrsta	Vprašalnice	Primeri
krajevni	<i>Kauj?</i> 'Kje?' <i>Kauj?</i> 'Kam?'	<i>auvral</i> 'zunaj', <i>upral</i> 'zgoraj', <i>aungjal</i> 'spredaj', <i>adej</i> 'tukaj', 'tu', <i>maškaural</i> 'na sredini', <i>aunde</i> 'notri', <i>auri</i> 'ven', <i>balugno</i> 'levo', <i>čaučo</i> 'desno'
časovni	<i>Kada?</i> 'Kdaj?' <i>Sar dugo?</i> 'Kako dolgo?'	<i>adij</i> 'danes', <i>augon</i> 'prej', <i>avrikor</i> 'kdaj drugič', <i>ijč</i> 'včeraj', <i>plaune</i> 'opoldne', <i>tauha</i> 'jutri', <i>nilej</i> 'poleti', <i>šoha</i> 'nikoli', <i>sik</i> 'hitro', <i>skous</i> 'vedno'
vzročni	<i>Soske?</i> 'Zakaj?'	<i>vaštadau/vašudau/mistadau</i> 'zato', 'zaradi tega'
načinovni	<i>Sar?</i> 'Kako?' <i>Kiki?</i> 'Koliko?' <i>Kikivar?</i> 'Kolikokrat?'	<i>fejn</i> 'lepo', <i>pulokoure</i> 'počasi', <i>lauče</i> 'dobro', <i>valasar</i> 'nekako', <i>butvar</i> 'pogosto', <i>dosta</i> 'dovolj'

Stopnjujemo prislove, ki izražajo način ali kraj. Obstaja več različnih načinov stopnjevanja. Najpogostejša oblika je s pripono **-eder** in členkom **mej** 'še', 'več':

osnovnik	primernik	presežnik
<i>but</i> 'dosti'	<i>but-eder</i> 'več'	mej <i>buteder</i> 'še več'
<i>upral</i> 'zgoraj'	<i>upr-eder</i> 'bolj zgoraj'	mej <i>upreder</i> 'še bolj zgoraj'

Za stopnjevanje prislovov se lahko uporabljata tudi obliki **igen** 'zelo' in **fejs** 'zelo':

igen but 'zelo dosti'
igen dur 'zelo daleč'
fejs but 'zelo dosti'
fejs dur 'zelo daleč'.

3.5 Predlog

VRSTE PREDLOGOV			
prostorski	časovni	načinovni	vzročni
<p>zari čhej 'od/poleg dekleta'</p> <p>andu kher 'v hiši'</p> <p>angli bouta 'pred trgovino'</p> <p>miškru duj stoli 'med mizama'</p> <p>pru Triglav 'na Triglav'</p> <p>telu vodro 'pod posteljo'</p> <p>zi late 'pri njej'</p> <p>palu motor 'za avtomobilom'</p> <p>priku pijaci 'preko tržnice'</p>	<p>zaru duj aungje 'od dveh naprej'</p> <p>andu terne berša 'v mladih letih'</p> <p>miškru haubaru 'med vojno'</p> <p>pru nevo berš 'na novo leto'</p> <p>trin minutkja ži</p> <p>paunč 'tri minute do pet'</p> <p>telu paunč</p> <p>minutkja 'čez pet minut'</p>	<p>andri vouja 'od veselja'</p> <p>pru cilo glauso 'na ves glas'</p> <p>bri tute 'brez tebe'</p>	<p>andri duk 'od bolečine'</p> <p>duru sapane</p> <p>droma 'zaradi mokrih cest'</p>

3.6 Veznik

Razmerja med deli sporočila ali stavki		Po obliki	
prirednost	podrednost	enodelni	dvodelni
te 'in'	kada 'ko'	te 'in', kada 'ko', kauj 'da', 'ker', hot 'da', ham 'ampak', čak 'samo', vej 'ali'	vej – vej 'ali – ali', na čak – ham te 'ne samo – ampak tudi'
<i>Phraudj/gj/dža u vuder <u>te</u> gejlo aunde.</i> 'Odprl je vrata in šel noter.'	<i><u>Kada</u> phraudj/gj/dža u vuder, gejlo aunde.</i> 'Ko je odprl vrata, je šel noter.'	<i><u>Kauj na aulo,</u> peske gejli khejr.</i> 'Ker ni prišel, je odšla domov.'	<i><u>Vej phirla andi</u> škola <u>vej</u> žala buti.</i> 'Ali bo hodila v šolo ali bo šla delat.'

3.7 Členek

Ločimo naslednje skupine členkov (Halwachs 2002: 46–47):

- *nikalne: **Nau**, me na žav tumenca.* 'Ne, jaz ne grem z vami.',
***Ma** vriščan!* 'Ne vprij!';
- *vprašalne: **Pa** na troumav te žal tuha?* 'Ali ne smem iti s tabo?';

- *modalne: **Papal** sal adej? 'Spet si tukaj?, Hi man **čak** dj/gj/džek phral. 'Imam samo enega brata.';*
- *stopnjevalne: **Pojt** ovla adej. 'Kmalu bo tukaj.';*
- *primerjalne: O(u)j hi thuleder **sar** me. 'Ona je debelejša od mene.';*
- *pripovedne: **Haut** u Rom kezdindj/gj/dža te vakerele. 'In Rom je začel govoriti.';*
- *glagolske: O(u)v **tel** pisinel i adresa. 'On si zapisuje naslov.'.*

3.8 Medmet

Medmet lahko izraža:

- *duševno stanje: **Auuu**, dukhal! 'Av, boli!'*,
- *spodbujanje k dejanju: **Šššcc**, ža khrik! 'Šššcc, pojdi stran!'*,
- *posnemanje zvokov/glasov: I mačka kerel **mjau**, u žukel pa **hov hov**. 'Mačka dela mjav, pes pa hov hov.'.*

3.9 Povedkovnik

Povedkovnik je beseda, ki s pomožnim glagolom tvori povedek.

Primeri:

Šitikno hi. 'Temno je.'

Laučho sinja. 'Dobro je bilo.'

Vojaušno ovla. 'Veselo bo.'

4 SKLADNJA

Skladnja ali sintaksa je veja jezikoslovja, ki obravnava stavčne člene, stavke in povedi.

4.1 Vrste stavčnih členov

Povedek je stavčni člen, ki izraža dejanje, dogajanje ali stanje.

<i>Kako se vprašamo?</i>	Kaj kdo dela?	Kaj se zgodi?/Kakšno je?
Goli stavčni člen	<i>Hav mauro.</i> 'Jem kruh.' <i>Haujom mauro.</i> 'Jedel/la sem kruh.' <i>Hau mauro.</i> 'Jedel/la bom kruh.'	<i>Germinel.</i> 'Grmi.'

Zloženi stavčni člen	<p><u>Kaumav te hal mauro.</u> 'Hočem jesti kruh.'</p> <p><u>Kamauhi te hal mauro.</u> 'Hotel/a sem jesti kruh.'</p> <p><u>I Andreja hi voujaušni.</u> 'Andreja je vesela.'</p> <p><u>I Anela hi mešterkinja.</u> 'Anela je učiteljica.'</p> <p><u>Adau čhau laudel sik.</u> 'Ta fant vozi hitro.'</p>	<u>Mulhaušno hi.</u> 'Megleno je.'
-----------------------------	--	---------------------------------------

Osebek je stavčni člen v imenovalniku, ki je v stavku vršilec oz. nosilec dejanja.

<i>Kako se vprašamo?</i>	Kdo piše? (človeškost) ²⁹	Kaj leži? (nečloveškost) ³⁰
Goli stavčni člen	<u>U čhau pisinel lil.</u> 'Fant piše pismo.'	<u>U žukel paušjol pru vodro.</u> 'Pes leži na postelji.'
Zloženi stavčni člen	<p><u>Amaro čhau pisinel lil.</u> 'Naš fant piše pismo.'</p> <p><u>U čhau Kristijan pisinel lil.</u> 'Fant Kristijan piše pismo.'</p>	<p><u>Mro žukel paušjol pru vodro.</u> 'Moj pes leži na postelji.'</p> <p><u>U parno žukel paušjol pru vodro.</u> 'Beli pes leži na postelji.'</p>

29 V kategorijo »človeškost« sodijo osebe, ljudje.

30 V kategorijo »nečloveškost« sodijo rastline, živali, predmeti.

Predmet je stavčni člen, sklonsko odvisen od povedka, ki izraža, koga ali kaj prizadeva glagolsko dejanje. V prekmurski romščini poznamo premi predmet³¹ in predmet v odvisnih sklonih.³²

Primeri:

Remeš hav čerešnji. 'Rad/a jem češnje.'

I phauba dav tuke. 'Jabolko dam tebi.'

Tauha žau tuha. 'Jutri bom šel/šla s tabo.'

Prislovno določilo dopolnjuje povedek z različnimi podatki o okoliščinah. Ločimo več vrst prislovnih določil:

- **časa:** *ratjaskro 'zjutraj', kerauti 'zvečer', hetvin 'v ponedeljek';*
- **kraja:** *auvral 'zunaj', aunde 'notri', andu kher 'v hiši';*
- **načina:** *sik 'hitro', lauče 'dobro', pulokoure 'počasi';*
- **vzroka:** *vašadau 'zato', duri leste 'zaradi njega', duru brišind 'zaradi dežja'.*

4.2 Deli stavčnih členov

Prilastek določa odnosnico imenske besedne zveze. V prekmurski romščini lahko zasledimo levi prilastek: *loli phauba* 'rdeče jabolko' in desni prilastek: *šajauta andri bouta* 'solata iz trgovine'.

31 Premi predmet je predmet, ki stoji v tožilniku.

32 Predmet v odvisnih sklonih je posredni predmet, ki stoji v roditeljskem, dajalniku, mestniku in orodniku.

Povedkovo določilo stoji ob pomensko nepopolnih glagolih (*oul* 'biti', *troumel* 'smeti', *kaumel* 'hoteti', *kezdinel* 'začeti'), določilo pa je lahko samostalniška beseda, pridevniška beseda in nedoločnik.

Primeri:

U rauklo³³ hi barbi. 'Fant je zdravnik.'

U Luka sinja trito. 'Luka je bil tretji.'

Kezdin te lačhaurel u vuder. 'Začni popravljati vrata.'

Povedkov prilastek kaže na stanje v trenutku glagolskega dejanja: *U šofejri laudel maute.* 'Šofer vozi pijan.'

4.3 Stavki

Stavki tvorijo besede, ki so zbrane okrog osebne glagolske oblike (povedka).

ENODELNI STAVKI	DVODELNI STAVKI
Imajo člene samo osebkovega ali samo povedkovega dela.	Imajo člene osebkovega in povedkovega dela.
<i>Germinel.</i> 'Grmi.' <i>U šejro mange dukhal.</i> 'Glava me boli.' <i>Tauha ovla mulhaušno.</i> 'Jutri bo megleno.'	<i>U čhavouro risaulinel.</i> 'Otrok riše.' <i>Pisnav./Me pisnav.</i> 'Pišem.'/'Jaz pišem.' <i>Paraščun pisinas kontrolka.</i> 'V petek pišemo kontrolko.'

33 Beseda »rauklo« se uporablja za fanta, ki ni Rom.

4.4 Poved

Poved je najmanjša samostojna enota jezikovnega sporočila, ki je lahko tudi že sama sporočilo.

4.4.1 Povedi glede na naklon

pripovedne	vprašalne ³⁴	velelne ³⁵	želelne	vzključne
<i>Tauha žav andi škola.</i> 'Jutri grem v šolo.'	<i>Žas tauha andi škola?</i> 'Ali greš jutri v šolo?'	<i>Ma ža tauha andi škola!</i> 'Ne hodi jutri v šolo!'	<i>Kaumes te žal tauha andi škola?</i> 'Bi želel/a jutri iti v šolo?'	<i>Mentiš andi škola!</i> 'Tako j v šolo!'

4.4.2 Vrste povedi

Poznamo več vrst povedi:

- **enostavčne** (tvori jih en stavek): *Tauha kerav buti. 'Jutri delam.'*;
- **večstavčne** (sestavljene so iz več stavkov): *Andu vrtec man lek lejber khelav te risaulinav. 'V vrtcu se najraje igram in rišem.'*;

34 Pri vprašalnih povedih povedek pogosto stoji na začetku povedi.

35 Velelne povedi se tvorijo s pomočjo velelnika. Povedek stoji na začetku povedi; v primeru negacije se uporablja nikanlica **ma**, tej pa sledi povedek v drugi osebi ednine ali množine.

- **razdružene:** *Nesreča sinja. Adij ratjaskro. Epaš eftange. 'Zgodila se je nesreča. Danes zjutraj. Ob pol sedmih.'*

4.5 Skladenjska razmerja

Skladenjska razmerja so lahko:

- **priredna:** *Tauto sinja te u čhavoure bešnahi andu hijšo. 'Vročje je bilo in otroci so sedeli v senci.'*
- **podredna:** *Kauj sinja tauto, u čhavoure bešnahi andu hijšo. 'Ker je bilo vroče, so otroci sedeli v senci.'*

4.5.1 Priredno zložena poved

Priredno zložena poved je poved, kjer sta po dva stavka enakovredna. Poznamo več vrst priredij:

- **vezalno:** *Andi škola man sikauvav te khelav. 'V šoli se učim in igram.'*
- **stopnjevalno:** *Niti pe na sikaul niti pe na khelel. 'Niti se ne uči niti se ne igra.'*
- **ločno:** *Vej tut sikav vej tut khel. 'Ali se uči ali igraj.'*
- **protivno:** *Hili tikni, ham ardj/gj/džavi. 'Je majhna, toda poredna.'*
- **pojasnjevalno:** *Urdj/gj/dže tut, kaj hi auvral šil. 'Obleci se, kajti zunaj je hladno.'*
- **posledično:** *Na dinja oubuk, vašadau pejlo. 'Ni bil pazljiv, zato je padel.'*
- **sklepalno:** *Hilo biš beršengro, de akor hilo mejk terno. 'Star je dvajset let, torej je še mlad.'*

4.5.2 Podredno zložena poved

Podredno zložena poved je poved, kjer stavka med seboj nista enakovredna. Prvi stavek je glavni stavek (lahko nastopa samostojno), drugi je odvisni stavek (opravlja vlogo stavčnega člena).

Vrste odvisnikov:

- **osebkov:** *Na žaunas, ko phaugja/gj/dža u bloko. 'Ne vemo, kdo je razbil šipo.'*
- **predmetni:** *U dad phučtj/kj/dža pre čhauvestar, kiki louj rodinja. 'Oče je vprašal svojega sina, koliko denarja je zaslužil.'*
- **prilastkov:** *Kheldj/gj/dža pre pejtauših, saveha pe igen hajoul. 'Zaplesala je s svojim prijateljem, s katerim se zelo razume.'*
- **prislovni:**³⁶ *Sadj/gj/džek te le delahi, gele andu vejš. 'Čeprav je deževalo, so odšli v gozd.'*

4.6 Besedni red

Besedni red je tako kot v slovenščini tudi v prekmurski romščini v nezaznamovani povedi običajno oblikovan po strukturi osebek – povedek – predmet (S-V-O):

U mešteri vakere! la daha. 'Učitelj se pogovarja z materjo.'

³⁶ Prislovnih odvisnikov je več vrst: krajevni, časovni, vzročni, namerni, pogojni, dopustni, načinovni, načinovni primerjalni.

RECENZIJE

dr. Miran Komac

Inštitut za narodnostna vprašanja

Razpravljati o jeziku je zapleteno in težko opravilo. Jezik je sredstvo razumevanja med ljudmi. Je pa tudi instrument in dejavnik nerazumevanja, nesporazumevanja. Približuje in oddaljuje, integrira in dezintegrira, združuje in deli. Njegova stratifikacijska vloga je kaj velika in obstoječe družbene različnosti in distance se praviloma izražajo v jeziku (S. Južnič).

Ni je jezikovne skupnosti, v kateri bi njeni člani govorili povsem isti in enak jezik. Ugotovitev velja tudi za romsko jezikovno skupnost. Avtorica analizira prekmursko romščino, ki je narečje romskega jezika. To pa ima, kot je mogoče zaslediti iz besedila, še vrsto manjših enot, ki jim pravimo govori. Jezikoslovci pravijo, da se dogaja, da tudi znotraj posameznih govorov obstajajo še manjše enote v skladu z rekom Vsaka vas ima svoj glas (S. Torkar). Zapis v pričujočem delu *Amari čhib/Naš jezik* na strani 16 potrjuje zapisano.

Razprava o jezikovnem repertoarju ima še en izjemno pomemben vidik – gre za posebno obliko analize družbenih odnosov. V vsakem jezikovnem sistemu so možne neke odbire, celotni jezikovni repertoarji pa niso enako dostopni vsem članom jezikovne skupnosti. Jezik v tem smislu je tudi oblika družbene zavesti, in ne le kazalnik družbene identitete. Jezikovna zavest je namreč v nekem smislu bistveni del zavesti o tem, kdo smo, zavest o samih sebi. Jezikovna nivelizacija ali poenotenje v nekem absolutnem smislu bi bila vir krize identitete (S. Južnič).

Žal se te odbire dogajajo tudi znotraj romske narodne skupnosti. »/.../ vedno znova opažamo, da jezik v nekaterih romskih naseljih zaradi uspešne integracije v širše družbeno okolje počasi izumira. Veliko romskih besed se nadomešča s slovenskimi (npr. *hvala* namesto *parikerav*), mlajše generacije pa romskega jezika ne uporabljajo za komuniciranje, čeprav ga razumejo.« (S. Baranja).

Delo *Amari čhib/Náš jezik, slovnica prekmurske romščine*, je tako opomin pred izginevanjem pomembnega segmenta kulturne dediščine na Slovenskem, pa tudi zaveza vsem nam, da zgradimo okolje, v katerem bo imel romski jezik status nacionalnega bogastva.

mag. Marija Horvat

Ravnateljica OŠ Franceta Prešerna Črenšovci

Slovnica prekmurske romščine *Naš jezik* je pomembna pridobitev za pedagoške delavce, ki se vsakodnevno srečujejo z romskimi otroki v vrtcu in v šoli in jih pogosto ne razumejo, še posebej, če ti pridejo v šolo, ne da bi bili predhodno vsaj nekaj let vključeni v vrtec.

V projekt *Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti*, v katerem je nastala *Slovnica prekmurske romščine*, sta vrtec in OŠ Franceta Prešerna Črenšovci vključena že od samega začetka. Z velikim veseljem smo se pridružili projektu in si od njega tudi veliko obetali, največ seveda za naše otroke v vrtcu in učence v šoli, kajti že sam naslov projekta pove, da je to dodana vrednost našemu vsakdanjemu delu. Dvigniti socialno in kulturno raven v določenem okolju je nekaj, česar se lahko samo veselimo in kar je cilj našega dela v vrtcu in v šoli. Zlasti je bogato in spodbudno učno okolje pomembno za najmlajše, ki so v najnežnejših

letih še posebej radovedni, motivirani in dojemljivi za učenje. Projekt *Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti*, je ponujal prav to – bogato učno okolje, razvijal je delovne navade, motiviral starše in ponujal izzive za otroke, vzgojitelje in starše še posebej na področju jezika in jezikovne vzgoje, ki je v predšolskem obdobju najbolj pomembna za otrokov razvoj. *Naš jezik – Slovnica prekmurske romščine*, ki je nastala v okviru projekta, je zato toliko bolj pomembna, saj pomeni korak k otroku v smislu, da se mu vzgojitelj ali učitelj lažje približa, vzpostavi osebni kontakt, si preko komunikacije pridobi zaupanje, gradi avtoriteto in jo tudi utrjuje ter otroku daje pomembno povratno informacijo, da mu je mar zanj, da si želi sodelovanja, da pozna njegov jezik, se ga uči in mu tudi tako pomaga.

Dr. Barica Marentič Požarnik je strokovnim delavcem v projektu *Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa znanja*, v katerem sodeluje tudi naša šola, predstavila vprašalnik *Kaj res deluje?*. Ugotovili smo, da v šoli in tudi v vrtcu deluje veliko stvari, ki so povezane s čustveno-motivacijskimi dejavniki (pričakovanja, vživljanje, povratna informacija, odnos, besednjak, zaupanje in osebni pristop, zanimanje za učenca ...). Vse to lahko dosežemo tudi preko poznavanja jezika učenca, zato je *Naš jezik, Slovnica*

prekmurske romščine, naravnost idealen pripomoček za delo v razredu. Poznati vsaj nekaj besed, razumeti učenca ali povedati nekaj v njegovem jeziku je za učenca velika potrditev, za učitelja pa velika pridobitev, saj se mu »odprejo« vrata v druga čustvena in socializacijska polja, ki so za učenje enako ali še bolj pomembna kot same sposobnosti. Učitelj si tako poleg doslednosti in zgloda pridobi tudi avtoriteto, brez katere ne more učiti, še manj pa vzgajati. Pričujoča slovnica ponuja prav to, da preko poznavanja jezika pridemo do učenčevega zaupanja in mu tako lažje pomagamo.

Pomembno se mi zdi, da je projekt vključeval tudi delo z družino oziroma s starši otrok. Starši so najpomembnejši odrasli v otrokovem življenju, zato je pomembno, kakšne zglede, spodbude in vrednote, tudi glede jezika, dajejo otrokom. Ne poznam projekta, ki bi staršem nudil toliko gradiva, jih tako motiviral, spodbujal in vabil k sodelovanju. Tudi nastala slovnica je enkratni pripomoček za starše, da skupaj s svojim otrokom ugotavljajo različice svojega jezika, ga primerjajo z okoljem, v katerem živijo, in dajejo pomemben zgled otrokom, da je knjiga vrednota, da sta govor in besedni zaklad pomembna dejavnika komunikacije in socializacije. Upam in želim si, da bi bilo nastalo gradivo uporabljano vsak dan, da bi bilo takšnih in podobnih projektov še več in da bi bili tako strokovno podprti in

vodeni skozi celo šolsko leto. Verjamem, da bosta tako *Slovnica prekmurske romščine – Naš jezik* kot tudi projekt res kulturno in socializacijsko obogatila okolje, kjer živijo naši romski učenci, in da bodo učinki dolgoročno prispevali k socializaciji, kulturi, znanju in uspešnosti romske populacije na našem območju.

Darko Rudaš

*Romski svetnik v MOMS in predsednik Foruma
romskih svetnikov Slovenije*

Romska skupnost se nahaja v križišču poti, ki vodijo k ohranjanju lastne kulturne dediščine, ter poti, ki vodijo k sodobni modernizaciji našega življenja.

Romi nimamo svoje prave zgodovine, tudi naše ustno izročilo ni ohranilo zgodb o naši pradomovini. Različni viri večinoma navajajo in interpretirajo mite o prihodu Romov v Evropo. Sam prenašam ustno izročilo svojih prednikov, ki trdijo, da so bili iskalci tistega kraja na svetu, kjer bodo sprejeti in bodo smeli ohranjati svojo kulturo in jezik.

Romi večinoma nimajo zapisane zgodovine, prav tako nimajo svojega enotnega jezika, vendar pa vseeno nosijo s sabo svoj spomin skupnosti, ki si je v toku zgodovine obstoja vseskozi prizadevala za ohranitev kulturne in narodne identitete ter samobitnosti.

Stopnja budnosti narodne in kulturne zavesti Romov je v toku časa različna. Vedno je bila pogojena z zgodovinskimi okoliščinami. Romi se soočamo z raznovrstnimi problemi, vendar smo v naši državi svoboden narod. V tej svobodi nam je dana možnost, da poiščemo svojo kulturno identiteto, katere najvidnejši izraz je jezik. Vsak narod potrebuje svoj jezik in svojo pisano besedo in knjigo, kajti narod brez svojega jezika, pisane besede, knjige in kulture enostavno nima svoje identitete. Avtorica s prekmursko romsko slovnico *Amari čhib – Naš jezik* daje vedeti, da se s svojim jezikom ne smemo zapreti v geto, saj s tem škodujemo sami sebi, hkrati pa poudarja zahtevo po visoki ustvarjalnosti, ki bo vzdrževala značaj odprte družbe ter krepila romsko skupnost. S tem ko se stopnja budnosti romske narodne zavesti zvišuje, se bogati tudi širši slovenski prostor.

Spremembe v kulturi zahtevajo nove spretnosti, učenje in znanje, zato je romska skupnost močno razpeta med zvestobo lastni tradiciji in izzivi, ki jih prinašajo procesi modernizacije, ki močno vplivajo na naša življenja.

Avtorica s svojo monografijo odstira nove možnosti znanj, s tem pa daje jasen signal, da pripadniki romske skupnosti oblikujemo

generacijo Romov, ki z aktivnim vzgledom odpirajo prostor za razvoj romske skupnosti. Dosedanja identiteta Romov, ki je dominirala na podrejenosti, je morda izgubila svojo privlačnost. V vlogi ponudnika nove identitete se namreč pojavlja romska inteligenca, ki se zaveda, kako pomembno je ohranjanje in negovanje kulturne dediščine naroda. Temelj vsakega naroda je jezik. Slovnica je temelj vsakega jezika. Samanta Baranja je dokazala, da ima romski jezik svojo logično strukturo, tudi brez ozemeljske vezanosti in brez državnega zaledja. To pomeni, da je položen temeljni kamen za ohranjevanje izvirnega jezika. Jezika, ki so ga govorili naši pradedje. Željo, da romščino iz pogovornega jezika prenesemo v pisni zborni jezik, lahko utemeljujemo s tem, da je prišel čas, da se nekoč skrivnostna govorica tudi zapiše in da se prične v večji meri uporabljati tudi v pisani obliki. S tem bodo naši zanamci znali brati in pisati tudi v svojem maternem jeziku.

O pomenu romskega jezika

Romani čhib/romski jezik. Kako oddaljeno se zdi vprašanje položaja vloge, standardizacije romskega jezika od aktualnega dela, ki ga tako kot jaz opravljajo tudi drugi romski svetniki in aktivisti. Verjemite, da ljudje, ki živijo na robu družbe, izločeni in zatirani, ne potrebujejo urejanja jezikovno/kulturnih vidikov. Pomembnejše jim je

dostojanstvo, ki je povezano s socialno ekonomskim položajem. Takrat ko se borimo z lokalnimi župani in predstavniki državnih ustanov za pravice Romov, se za jezik, ki je temelj vsakega naroda, ne zmenimo. Torej nehote in nevede zanemarjamo področje, ki krepi identiteto naroda.

Vendar je prav vprašanje standardizacije in položaja romskega jezika tista najvišja oblika zagotovitve romskega dostojanstva tako za vsakega posameznika kot tudi za naš narod kot celoto. Ni ga večjega dostojanstva od lepe in pokončne uporabe maternega jezika doma, v šoli in v vsakdanjem življenju. Omenil bom osebno izkušnjo, ki je hkrati tudi moj dolg do lastnega naroda. V sicer uspešnih zgodbah legalizacij in urejanj izredno slabih stanj romskih naselij smo ob svečanih zaključkih in na uradnih proslavah priča zanemarjanju romskega jezika, saj s težnjo po nenehnem dokazovanju slovenski družbi želimo prikazati rezultat integracije, ki pa se žal nagiba k asimilaciji. Včasih se mi zdi, da skušamo Romi preveč ugajati večini, preveč pohlevno pokazati, poglejte, kako smo se dvignili na vašo raven, poglejte, kako lepo doni slovenska glasba v romskih naseljih. Vprašanje pa je, ali smo ob tem izgubili del sebe.

Slovnica vidi cilj inkluzije v priznavanju in upoštevanju obstoja

različnosti z omogočanjem našemu narodu, da najde svoj enakopraven položaj in prostor v večetnični družbi. Politika integracije bi si morala prizadevati za preprečevanje diskriminacije, socialne izolacije in marginalizacije ter preprečevanje asimilacije Romov.

To je dinamičen proces, v katerem se vrednote oplajajo z medsebojnim spoznavanjem, prilagajanjem in razumevanjem. Tako narodna manjšina kot tudi večinsko prebivalstvo najdejo priložnost za svoj lasten, poseben prispevek. Taka perspektiva poudarja možnost ohranjanja manjšinske kulture v procesu integracije, s čimer se poudarja razlika med integracijo in asimilacijo. Slovar slovenskega knjižnega jezika opredeljuje asimilacijo kot vključevanje v določeno okolje s prevzemanjem njegovih značilnosti in lastnosti. Zato je nujno, da ima vsaka narodnost strokovno literaturo, torej gradivo, s katerim ohranja svoj jezik.

Slovnica, recenzijo katere pišem, vstopa v to razburkano morje odnosov večetnične slovenske družbe. Prav je, da v teh težkih časih ponosno pokažemo tudi ta korak priprave novega temelja romskega jezika. Pričujoča knjiga ni ne prva slovnica romščine, niti ne bo zadnja. Podobno kot za večinski narod, Slovence, tudi za nas velja, da

obstojimo ali pademo na področju jezika, torej kulture naroda.

Dileme ob izdajah tovrstnih strokovnih in znanstvenih literatur so se pojavljale že v preteklosti. Spomnimo se samo Bohoričevih Zimskih uric, prve slovnice slovenskega jezika iz leta 1584. Napisana naj bi bila v latinščini, tako kot Kopitarjeva v nemščini. Tako se lahko primerja podobnost t. i. majhnih narodov, ko so se za lastno identiteto in bistvo primorani bojevati s tujimi jeziki.

Avtorici čestitam, slovnici na pot izrekam popotnico za čimprejšnjo plovbo po mirnem in neskončno širokem morju glasov, stkanih v množicam razumljivo govorjeno romsko besedo. Naj na njenem temelju nastane nadstavba poučevanja in spoznavanja lastne romske identitete. Preko poučevanja večine pa naj služi cilju spoznavanja sodržavljanov in boljše medsebojne komunikacije.

Amari čhib je naše največje bogastvo, naša največja prednost in hkrati naša največja zamujena priložnost. **Amari čhib** je središče romske manjšine. **Amari čhib** je vsebina, kjer bi se morali poenotiti vsi Romi. Ob tem bi bila dobrodošla tudi podpora večinskega naroda.

Ob prebiranju prekmurske romske slovnice sem samemu sebi dal

zaobljubo, da bom svoj materni jezik pogosteje uporabljal pri svojem delu, saj menim, da več kot se bo slišala romska beseda, bolj bo sprejeta v družbi in pridobivala na enakovrednem statusu jezika.

»Veličina človeštva ni v tem, da smo lepi in bogati, ampak v tem, da znamo živeti drug z drugim tudi takrat, kadar smo različni po videzu, po duši, po izobrazbi, po narodnosti in jeziku.«

IMENSKO KAZALO

A

Antauer, 9, 16, 20, 24, 28, 31,
35, 41, 54, 57, 59

H

Halwachs, 9, 12, 16, 22, 28, 31,
33, 54, 56, 57, 59, 71

Horvat, 10, 83

K

Komac, 10, 81

M

Matras, 12

Miklošič, 13

O

Orešnik, 10, 23

P

Pott Friedrich, 12

R

Rudaš, 10, 16, 87

S

Skaza, 35, 36, 37, 43

Š

Štrukelj, 12, 13, 14, 15

V

Vossen, 12

Z

Zupančič, 15

LITERATURA IN VIRI

Antauer, Ž. (2010). Oris slovnične in leksikalne strukture prekmurske romščine (s posebnim ozirom na slovanske izposojenke). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta: diplomsko delo.

Bakker, P.; Hübschmannova M.; Kalinin, V.; Kenrick, D.; Kyuchov, H.; Matras, Y.; Soravia, G. (2000). What is the Romani language?. Velika Britanija: Gypsy Research Centre in University of Herfordshire Press.

Haliti, B.; Jurič, P.; Nikolovski, G.; Đonlić, H. (2012). Slovensko romski slovar/Slovenikano-rromano alavari. Maribor: Frekvenca, socialno kulturno združenje nemirnih in aktivnih.

Halwachs, W. D. (1998). Amaro vakeripe Roman hi – Unsere Sprache ist Roman. Texte, Glossar und Grammatik der burgenländischen Romani-Variante. Klagenfurt: Drava.

Halwachs, W. D. (2002). Burgenland-Romani. München: Lincom Europa.

Hancock, I. (2002). We are the Romani people – Ame sam e Rromane džene. Velika Britanija: University of Herfordshire Press.

Matras, Y.; Bakker, P.; Kyuchukov, H. (1997). The typology and dialectology of Romani. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Matras, Y. (2002). Romani: A linguistic introduction. Cambridge: Cambridge University Press.

Romani Project Graz.

Spletni vir: <http://romaniprojekt.uni-graz.at/index.en.html> (26. 06. 2013).

Romani Project Manchester.

Spletni vir: <http://romani.humanities.manchester.ac.uk/> (27. 06. 2013).

Rudaš, D.; Horvat, V.; Horvat, J.; Horvat, D.; Baranja, M.; Friškič, S. (2013). Strategija razvoja romske skupnosti v Pomurju do leta 2020. Pregled stanja, vizija razvoja, programi in projekti za razvoj romske skupnosti v Pomurju. Murska Sobota: Regionalna razvojna agencija Mura.

Skaza, J. (2008). Žepna slovnica slovenskega jezika za vsakdanjo rabo. Ljubljana: Jutro.

Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji (2004). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji. Dopnilo k Strategiji 2004 (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Štrukelj, P. (2004). Tisočletne podobe nemirnih nomadov. Zgodovina in kultura Romov v Sloveniji. Ljubljana: Družina.

Tenser, A. (2005). Lithuanian Romani. München: LINCOM GmbH.

Toporišič, J. (2004). Slovenska slovnica. Maribor: Obzorja.

Wentzel, T. (1980). Die Zigeunersprache (Nordrussischer Dialekt). Leipzig: Enzyklopädie.

Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji.

Spletni vir: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200733&stevilka=1762> (20. 06. 2013).

O avtorici

Samanta Baranja je leta 2008 diplomirala na Oddelku za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko Filozofske fakultete v Ljubljani. V študijskem letu 2009/2010 se je na isti fakulteti vpisala na doktorski študijski program Humanistika in družboslovje, področje Zgodovinsko jezikoslovje, v okviru katerega pripravlja doktorsko disertacijo na temo »Jezikovne značilnosti prekmurske romščine v kontekstu južnocentralnih dialektov romskega jezika«. Na Pedagoškem inštitutu deluje kot raziskovalka v Razvojno-raziskovalnem centru pedagoških iniciativ Korak za korakom. Posebno pozornost namenja raziskovanju romskega jezika ter vzgoji in izobraževanju romskih otrok. Je soustanoviteljica, prva predsednica in aktivna članica Romskega akademskega kluba, ki povezuje romske študente po Sloveniji.

PEDAGOŠKI INŠTITUT

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT**

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

DVIG SOCIALNEGA IN KULTURNEGA KAPITALA V OKOLJIH,
KJER ŽIVLJO PREDSTAVNIKI ROMSKE SKUPNOSTI